

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти магістр

на тему: «Методика обліку та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів
малого підприємництва»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Облік і оподаткування
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
групи 1
Христенко З.М.
Керівник: Яловега Л.В.
Рецензент: Дорогань-Писаренко Л.О.

Полтава 2025 р.

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів

Кафедра обліку і оподаткування

Освітньо-професійна програма Облік і оподаткування

Спеціальність 071 Облік і оподаткування

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Наталія КАНЦЕДАЛ

14 листопада 2024 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Христенко Зої Миколаївна

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Методика обліку та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів малого підприємництва»

керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Яловега Людмила Василівна

Затверджено засіданням кафедри протокол № 5 від 07 жовтня 2024 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 11 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи:

фінансова звітність підприємства за 2022 – 2024 рр.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теоретико-методичні основи обліку доходів та витрат суб'єктів малого підприємництва.

Розділ 2. Облік доходів, витрат і фінансових результатів малого підприємництва.

Розділ 3. Аналіз доходів, витрат і фінансових результатів малого підприємництва.

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

6. Дата видачі завдання: 14 листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	03.10.2024 р. – 29.10.2024 р.	
2	Затвердження завдання на кваліфікаційну роботу, узгодження плану	30.10.2024 р. – 14.11.2024 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
5	Виконання теоретичного розділу роботи	15.11.2024 р. – 03.02.2025 р.	
6	Виконання аналітичних розділів роботи	04.02.2025 р. – 10.11.2025 р.	
7	Оформлення тексту роботи	11.11.2025 р. – 17.11.2025 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	18.11.2025 р. – 20.11.2025 р.	
9	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	21.11.2025 р. – 27.11.2025 р.	
10	Нормо-контроль	28.11.2025 р. – 04.12.2025 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	16.12.2025 р. – 18.12.2025 р.	

Здобувач вищої освіти

Зоя ХРИСТЕНКО

Керівник роботи

Людмила ЯЛОВЕГА

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	11
1.1. Економічний зміст доходів та витрат суб'єктів малого підприємництва.....	11
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення.....	21
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ДОХОДІВ, ВИТРАТ І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	26
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства.....	26
2.2. Облік доходів та витрат суб'єкта малого підприємництва, відображення інформації у звітності.....	33
2.3. Податкові аспекти обліку доходів та витрат суб'єкта малого підприємництва.....	39
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДОХОДІВ, ВИТРАТ І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	44
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання.....	44
3.2. Аналіз структури та динаміки доходів і витрат підприємства.....	57
3.3. Аналіз формування фінансових результатів та рентабельності підприємства.....	70
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується посиленням ролі малого підприємництва як базового сектора ринкової системи, що забезпечує гнучкість, інноваційність та зайнятість населення. У цих умовах особливого значення набуває удосконалення методики обліку та аналізу доходів, витрат і фінансових результатів, які виступають ключовими показниками ефективності господарської діяльності суб'єктів малого бізнесу. Саме через систему бухгалтерського обліку формується інформаційна база для оцінювання результативності управлінських рішень, планування розвитку підприємства та визначення його конкурентних переваг.

Динамічні зміни у законодавчо-нормативному регулюванні обліку, зокрема щодо оподаткування, визнання доходів і витрат, а також переходу до міжнародних стандартів фінансової звітності, зумовлюють необхідність переосмислення існуючих методичних підходів. У практиці малого підприємництва часто спостерігаються спрощені підходи до організації обліку, що, з одного боку, полегшує ведення бізнесу, але, з іншого – знижує аналітичну цінність облікової інформації для прийняття управлінських рішень.

У сучасних умовах підвищення конкурентоспроможності малого бізнесу потребує удосконалення облікової методики, орієнтованої не лише на дотримання вимог податкового законодавства, але й на забезпечення аналітичних можливостей для управління витратами, формування політики ціноутворення, оцінки фінансової стійкості та прибутковості. Водночас аналіз доходів, витрат і фінансових результатів виступає невід'ємним елементом стратегічного управління, що дає змогу виявити резерви підвищення ефективності діяльності, оптимізувати використання ресурсів та мінімізувати ризики.

Питання методики обліку та аналізу доходів, витрат і фінансових результатів у малому підприємстві є надзвичайно актуальними в контексті

інтеграції України до європейського економічного простору, цифровізації бізнес-процесів і зростання вимог до прозорості фінансової інформації. Їх наукове та практичне осмислення сприятиме формуванню ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення управління, що відповідає сучасним викликам розвитку малого бізнесу та сприяє його сталому функціонуванню в умовах ринкової економіки.

Сучасні тенденції ведення бізнесу, зростання інформаційних потреб менеджменту, а також постійні зміни у нормативно-правовому регулюванні бухгалтерського обліку та оподаткування суб'єктів господарювання зумовлюють необхідність концептуального оновлення підходів до організації облікового процесу. У цьому контексті формування та відображення доходів і витрат на малих підприємствах, а також здійснення ефективного контролю за їх використанням, набуває визначального значення для забезпечення сталості функціонування підприємств у ринковому середовищі.

Протягом останнього десятиліття прийняття нових законодавчих і нормативних актів сприяло адаптації національної системи бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів, проте супроводжувалося значними змінами, що потребують наукового осмислення та практичної адаптації. Питання методології та організації обліку витрат, доходів та фінансових результатів на малих підприємствах розглядалися у працях вітчизняних учених-економістів, зокрема Н. Багрій [2], М. Беспалова [4], А. Гайдабура [12], І. Дернова [20], Х. Кос [28], В. Плаксієнка [53], О. Подолянчук [55], Н. Прохар [62], А. Славкова [68], Л. Яременко [84] та інших, які заклали методологічні основи дослідження сучасних проблем бухгалтерського обліку. Попри це, пореформена наука і практика виявили низку суперечностей між теорією бухгалтерського обліку та реаліями господарської діяльності. Серед основних причин цього — недостатня розвиненість ринкових відносин, особливо в аграрному секторі, відсутність узгодженого управління розвитком системи бухгалтерського обліку, суперечливість облікового законодавства, фрагментарність теоретичних напрацювань та недооцінювання традицій

національної облікової школи. За таких умов особливої актуальності набуває питання визначення, обліку та аналітичного оцінювання витрат і доходів як інструментів підвищення ефективності управління малими підприємствами та зміцнення їх конкурентних позицій на ринку.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності функціонування підприємства на основі удосконалення системи обліку та аналізу доходів і витрат суб'єкта малого підприємництва. Реалізація поставленої мети передбачає комплексне дослідження економічної сутності категорій «дохід» і «витрати», їх класифікаційних ознак та ролі у формуванні фінансових результатів діяльності підприємства.

Для досягнення мети у роботі передбачено виконання таких основних завдань:

- визначити економічну сутність, зміст та взаємозв'язок понять «дохід», «витрати» і «фінансовий результат», а також охарактеризувати їх значення у системі управління підприємством;
- здійснити класифікацію доходів і витрат відповідно до вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності;
- дослідити особливості організації обліку доходів і витрат на малих підприємствах, зокрема документальне оформлення господарських операцій, побудову синтетичного й аналітичного обліку, а також порядок відображення показників у фінансовій звітності з урахуванням облікової політики та організаційно-правової форми діяльності підприємства;
- провести фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства для оцінки динаміки, структури й ефективності використання ресурсів;
- проаналізувати тенденції формування доходів і витрат, визначити фактори, що впливають на величину фінансових результатів, і запропонувати напрями їх оптимізації.

Виконання зазначених завдань сприятиме формуванню комплексного уявлення про систему обліку й аналізу доходів та витрат у малому підприємстві, а також забезпечить розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення результативності його фінансово-господарської діяльності.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації облікових процедур, що забезпечують відображення в бухгалтерському обліку й аналіз доходів, витрат і фінансових результатів суб'єктів малого підприємництва. Предметом дослідження виступає сукупність теоретико-методологічних, організаційних і практичних засад ведення обліку доходів і витрат, а також методичних підходів до їх аналізу на основі фактичних даних діяльності Приватного підприємства (далі – підприємства).

Теоретичною основою дослідження є діалектичний метод, що був примінений при вивченні фундаментальних положень економічної теорії щодо обраних категорій – «дохід», «витрати» та «фінансові результати», наукових праць вітчизняних вчених щодо порядку визнання, формування та обліку доходів та витрат. При дослідженні рівня розробки обраної теми були використані методи статистичного групування, порівняння та аналізу. Для дослідження особливостей фінансового стану досліджуваного підприємства були використані методи аналізу, синтезу, узагальнення.

Інформаційною базою дослідження є наукові джерела вітчизняних та зарубіжних наукових діячів; офіційні документи; фінансова та статистична фінансова звітність підприємства; довідкові та інформаційні видання, електронні джерела.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у:

- розробленні «матриці діагностики формування фінансових результатів підприємства», що виступає удосконаленим інструментом аналітичної оцінки доходів, витрат та рентабельності. Запропонований підхід інтегрує елементи факторного аналізу, оцінювання ефективності використання ресурсів, контролю центрів відповідальності та системи ключових показників (KPI), що дозволяє комплексно визначати детермінанти формування фінансового

результату, оцінювати вплив управлінських рішень на рентабельність та ідентифікувати напрями оптимізації фінансової діяльності підприємства [72];

- обґрунтуванні удосконаленої класифікації виробничих витрат як інструменту формування достовірної інформаційної бази для управління доходами, витратами та фінансовими результатами підприємств. Запропоновано розширений підхід до групування витрат за їх поведінкою (постійні, умовно-змінні, змінні), що забезпечує більш релевантне відображення економічних залежностей між обсягами виробництва, структурою витрат і собівартістю продукції. Новизна виявляється у поєднанні теоретичних засад бухгалтерського обліку з прикладними аспектами управління собівартістю, що підвищує точність калькулювання та обґрунтованість управлінських рішень [74];

- обґрунтуванні звіту Cash Flow як стратегічного інструменту управління доходами, витратами та фінансовими результатами, що забезпечує цілісне бачення взаємозв'язку між прибутком і реальними грошовими потоками. Удосконалено методологічні засади інтеграції показників Cash Flow у систему управлінського аналізу, що розширює можливості оцінювання ліквідності, платоспроможності та ефективності використання ресурсів. Звіт Cash Flow розглянуто як інструмент стратегічного фінансового контролю, який підвищує прозорість фінансових процесів, забезпечує своєчасне коригування витрат і підтримує стійкий прибутковий розвиток підприємства [75].

Практичне значення полягає у можливості використання розробленого аналітичного інструментарію – «матриці діагностики фінансових результатів» – у системі внутрішнього економічного аналізу підприємства. Застосування цієї матриці забезпечує підвищення ефективності контролю за доходами та витратами, оперативне виявлення відхилень фактичних показників від планових, а також формування системи постійного моніторингу рівня рентабельності.

Реалізація запропонованого підходу сприятиме підвищенню аналітичної обґрунтованості управлінських рішень, посиленню інформаційної підтримки

планування прибутку, удосконаленню процесів оцінки ефективності діяльності підприємства та виявленню резервів її зростання. Використання «матриці діагностики фінансових результатів» у практиці малого бізнесу створює передумови для підвищення економічної стійкості підприємства, зміцнення його конкурентоспроможності й забезпечення довгострокової результативності господарської діяльності.

Публікації. Опубліковано тези за результатами дослідження у матеріалах конференцій, загальним обсягом 0,82 др. арк.

Апробація результатів дослідження здійснена через участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством» (м. Полтава, ПДАУ, 25 березня 2025 р.), Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу» (м. Миколаїв, МНАУ, 20 травня 2025 р.), та науково-практичній конференції здобувачів за результатами проходження виробничих практик (м. Полтава, ПДАУ, вересень 2025 р.)

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1. Економічний зміст доходів та витрат суб'єктів малого підприємництва

У сучасних умовах розвитку національної економіки малі підприємства відіграють ключову роль у формуванні конкурентного ринкового середовища, підвищенні динамізму господарських процесів та забезпеченні економічної стійкості держави. Економіка більшості країн світу ґрунтується на діяльності підприємств різних організаційно-правових форм і масштабів, серед яких сектор малого підприємництва посідає особливе місце [8]. В Україні малий бізнес виступає одним із провідних чинників структурної модернізації економіки, розвитку внутрішнього ринку, інноваційної активності та зайнятості населення.

Основними функціями малого підприємництва є формування конкурентного середовища, підвищення гнучкості економічної системи, створення нових робочих місць, пом'якшення соціальної напруги та сприяння демократизації ринкових відносин шляхом зміцнення позицій середнього класу. Для малих підприємств характерні висока адаптивність, мобільність фінансових і матеріальних ресурсів, здатність швидко реагувати на зміни кон'юнктури ринку та споживчого попиту за умови відносно низького рівня експлуатаційних витрат.

Водночас розвиток малого бізнесу в Україні стримується низкою системних проблем. Незалежні дослідження свідчать, що основними бар'єрами для його створення й ефективного функціонування є складність і суперечливість законодавства, надмірне адміністративне навантаження, високий рівень корупції та низька купівельна спроможність населення [5]. Ці фактори знижують інвестиційну привабливість малого бізнесу та обмежують

його можливості щодо розширення діяльності. Оцінюючи вплив малого підприємництва на соціально-економічний розвиток держави, важливо враховувати специфіку бізнес-середовища, у якому функціонують ці підприємства, адже саме воно визначає умови для їхнього сталого зростання, фінансової стабільності та конкурентоспроможності, рис. 1.1.

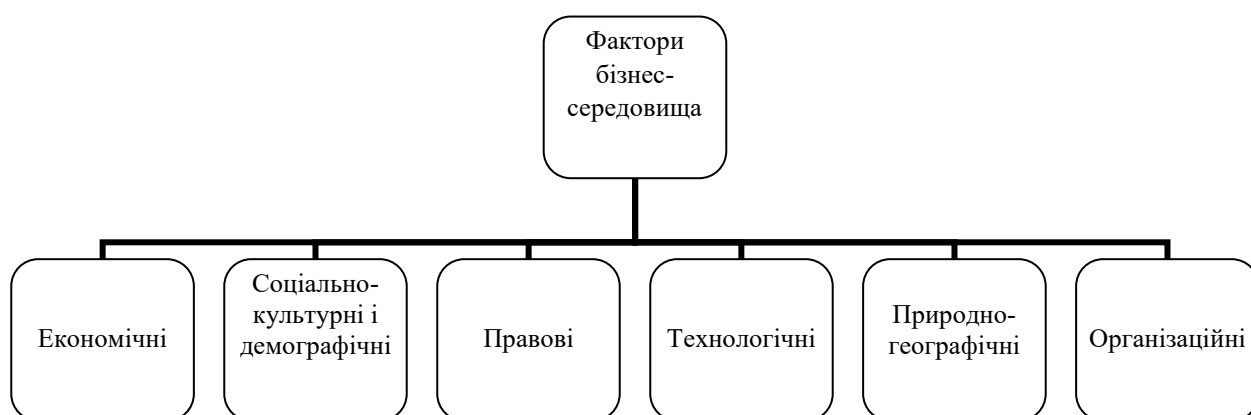


Рис. 1.1. Ключові фактори бізнес-середовища функціонування малого підприємництва

Економічні фактори виступають визначальними у формуванні стратегії розвитку малого підприємництва, оскільки саме вони зумовлюють особливості використання ресурсного потенціалу, рівень ділової активності та ефективність підприємницької діяльності в конкретному економічному середовищі. Важливого значення при цьому набувають такі чинники, як стан ринкової кон'юнктури, динаміка доходів населення у регіональному розрізі, а також рівень конкуренції в галузі, де функціонує підприємство [4]. Відповідно, зміни в макроекономічному середовищі безпосередньо впливають на можливості розвитку малих суб'єктів господарювання, їх фінансову стійкість та адаптивність до ринкових коливань.

Правові фактори формують інституційне підґрунтя функціонування малого бізнесу, визначаючи нормативно-правові умови ведення господарської діяльності, порядок оподаткування, державної підтримки, ліцензування,

звітності тощо. Ефективність правового регулювання підприємницької діяльності безпосередньо впливає на рівень легалізації бізнесу, привабливість підприємництва та рівень інвестиційної активності [86].

Соціально-культурні та демографічні фактори характеризують соціальну базу споживчого попиту, ціннісні орієнтири населення, його купівельну спроможність і поведінкові особливості. Вони визначають структуру попиту на товари і послуги, специфіку маркетингових стратегій підприємств, а також особливості кадрового забезпечення малого бізнесу в різних регіонах країни [3].

Технологічні фактори відображають рівень технологічної оснащеності малих підприємств, інтенсивність упровадження інновацій, автоматизації та цифровізації виробничих і управлінських процесів. Використання сучасних науково-технічних досягнень є запорукою підвищення продуктивності праці, скорочення витрат і підвищення конкурентоспроможності продукції.

Природно-географічні фактори формують умови ведення бізнесу, пов'язані з наявністю природних ресурсів, кліматичними особливостями, транспортною доступністю, екологічними обмеженнями тощо. Їх вплив є особливо значущим для малих підприємств аграрного, туристичного чи переробного спрямування. Організаційні фактори охоплюють систему державного управління, регулювання підприємницької діяльності, механізми підтримки малого бізнесу, інфраструктурне забезпечення та координацію взаємодії суб'єктів господарювання. Вони визначають рівень ефективності державної політики у сфері малого підприємництва та можливості його інтеграції в національну економіку.

Отже, узагальнення зазначених факторів дозволяє сформувати системне уявлення про середовище функціонування малих підприємств, виявити чинники їхньої конкурентоспроможності та визначити напрями підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності, що може бути відображено графічно, рис. 1.2.

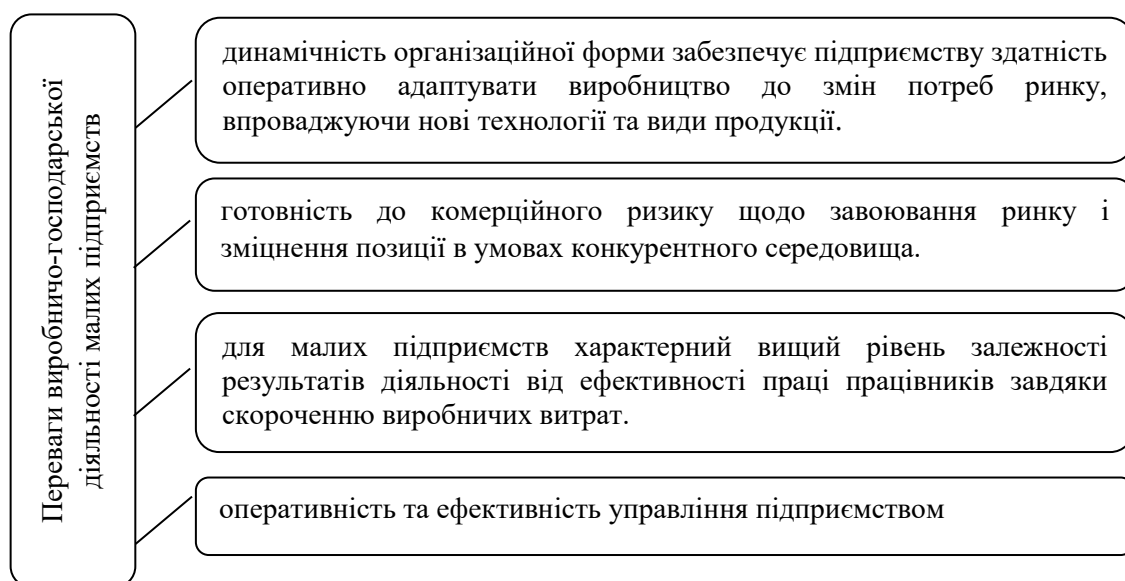


Рис. 1.2. Переваги виробничо-господарської діяльності малих підприємств

Основними складовими фінансово-господарської діяльності малих підприємств, виступають доходи та витрати, що є базовими елементами формування фінансових результатів. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (далі – НП(С)БО 1), витрати визначаються як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що зумовлюють зменшення власного капіталу підприємства (за винятком операцій, пов'язаних із вилученням чи розподілом капіталу власниками) [43]. Слід зазначити, що у вітчизняній нормативно-законодавчій базі спостерігаються певні термінологічні неузгодженості у трактуванні понять «доходи» та «витрати». У зв'язку з цим важливим є системне використання ключових нормативно-правових актів, що регламентують порядок їх визнання, оцінки та відображення в обліку, зокрема: Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [57], НП(С)БО 15 «Дохід» [44], НП(С)БО 16 «Витрати» [45], а також Податкового кодексу України (далі – ПКУ) [54].

Дослідження свідчать, що поняття «витрати» є одним із базових у системі бухгалтерського обліку та управління підприємством, проте в українській

науковій літературі воно досі залишається дискусійним. Незважаючи на широке висвітлення цього терміна у словниках, монографіях, підручниках і наукових статтях, відсутність єдиного підходу до розмежування понять «витрати» і «затрати», а також «витрати виробництва» створює проблеми уніфікації термінології як у науковому, так і в нормативному полі. Така неоднозначність актуалізує необхідність розроблення єдиної методологічної основи для формування системи обліку витрат, що забезпечить її порівнянність і прозорість. Аналіз витрат посідає центральне місце в системі управлінських рішень, адже дозволяє детально оцінити структуру витрат підприємства та ефективність його діяльності.

У сучасних умовах цифровізації облікових процесів зростає значення комп'ютеризованих систем, які забезпечують оперативний аналіз даних про собівартість продукції та створюють інформаційне підґрунтя для прийняття рішень. Використання таких інструментів, як маржинальний аналіз, аналіз рентабельності чи визначення точки беззбитковості, підвищує точність розрахунків і сприяє оптимізації виробничих обсягів. Водночас, як зазначає М. Мазур [35], формування собівартості продукції є багатокомпонентним процесом, що охоплює не лише прямі виробничі витрати, а й логістичні, управлінські, маркетингові та екологічні складові. Особливого значення набуває врахування екологічних витрат, адже воно не лише забезпечує дотримання екологічних стандартів, а й формує конкурентні переваги підприємств, зокрема аграрного сектору, через орієнтацію на принципи сталого розвитку [51]. Розмежування прямих і непрямих витрат у контексті сучасних облікових підходів дозволяє підвищити точність калькулювання собівартості, що є важливою передумовою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і формування ефективної цінової політики. Отже, наукове дослідження витрат і механізмів їх обліку має ключове значення для підвищення ефективності функціонування підприємств, адаптації їх до ринкових умов, технологічних змін і глобальних екологічних викликів.

Нормативна база бухгалтерського обліку передбачає класифікацію витрат

за видами діяльності підприємства: операційною, інвестиційною та фінансовою. Для суб'єктів малого підприємництва ключове значення мають саме операційні витрати, що безпосередньо впливають на фінансовий результат основної діяльності.

Операційні витрати охоплюють:

- собівартість реалізованої продукції, яка формується з виробничої собівартості реалізованої продукції, а також із нерозподілених постійних загальновиробничих і наднормативних виробничих витрат відповідно до вимог НП(С)БО 16 [45];

- витрати періоду, тобто ті, що не включаються до складу собівартості продукції. До них належать адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати.

Згідно з положеннями НП(С)БО 16 [45], операційні витрати класифікують за економічними елементами на п'ять основних груп: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизацію та інші операційні витрати. Така класифікація забезпечує можливість аналітичного відображення витрат за їх економічним змістом і дає змогу здійснювати всебічний контроль за ефективністю використання ресурсів підприємства.

Як відображено на рис. 1.3, перша і четверта групи охоплюють витрати уречевленої праці, друга й третя – витрати живої праці, а п'ята – грошові виплати, безпосередньо віднесені до собівартості продукції.

Окрему увагу слід приділити витратам, які не визнаються витратами відповідно до вимог облікових стандартів.

До них належать:

- платежі за договорами комісії, агентськими угодами та аналогічними договорами на користь комітента, принципала тощо;
- попередня (авансова) оплата товарів, робіт, послуг;
- погашення одержаних позик;
- витрати, що відображаються зменшенням власного капіталу відповідно до НП(С)БО [45].

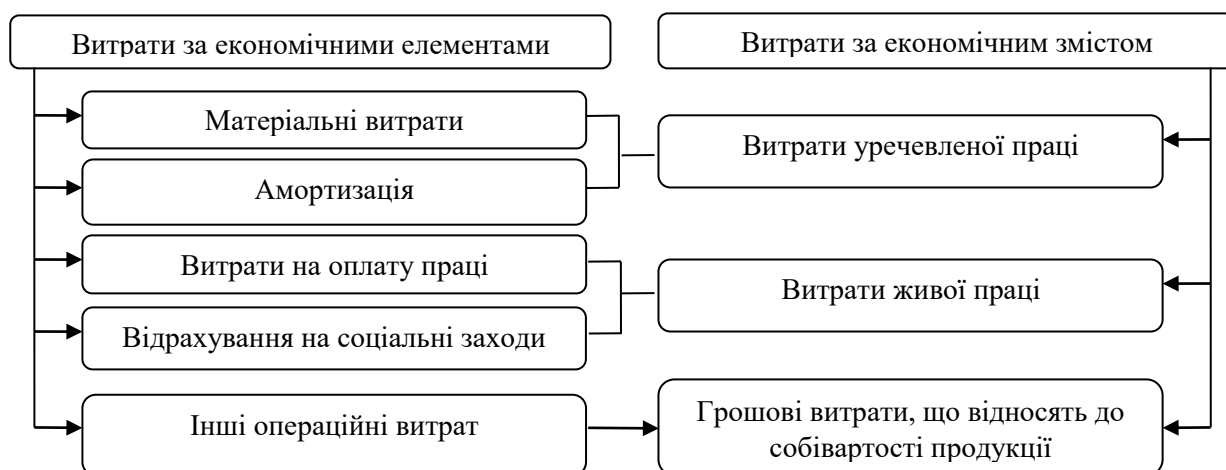


Рис. 1.3. Схема узгодження класифікації витрат за економічними елементами та за економічним змістом

Отже, правильне розмежування і класифікація витрат відповідно до чинних нормативних вимог є передумовою достовірного визначення фінансових результатів, забезпечення прозорості фінансової звітності та підвищення якості управлінських рішень у системі малого підприємництва.

У процесі групування витрат необхідно враховувати галузеву специфіку діяльності малого підприємництва. Для аграрних підприємств, групування витрат за економічними елементами здійснюється з урахуванням особливостей виробничого циклу, господарських потреб та напрямів діяльності [35]. Разом із тим, важливого значення набуває групування витрат за калькуляційними статтями собівартості, що розкриває цільове призначення витрат і їх безпосередній зв'язок із технологічним процесом підприємства.

До основних калькуляційних статей у структурі витрат аграрних підприємств належать:

- насіння і посадковий матеріал – відображає вартість біологічних ресурсів, що використовуються у виробництві;
- добрива (органічні та мінеральні) – забезпечують підвищення врожайності культур;
- засоби захисту рослин, паливо-мастильні матеріали, ремонт основних засобів, оплата праці;

- непродуктивні витрати, що виникають унаслідок порушення технології або організаційних недоліків;

- інші виробничі витрати, пов'язані з утриманням виробничої інфраструктури [45].

Якісне групування витрат є однією з ключових умов ефективного функціонування підприємства, оскільки воно забезпечує основу для раціонального планування, обліку, контролю та калькулювання собівартості продукції. Водночас цього недостатньо без належного економічного аналізу витрат, спрямованого на визначення резервів підвищення ефективності їх використання.

У системі бухгалтерського обліку інформація про витрати виступає стратегічним ресурсом управління – вона є динамічною, багатогранною та потребує оперативного оновлення. Саме тому аналітична інтерпретація даних обліку є важливим інструментом управлінських рішень щодо оптимізації структури витрат, зниження собівартості та підвищення прибутковості діяльності малого підприємства.

Другою складовою фінансово-господарської діяльності виступають доходи. Відповідно до п. 3 розд. 1 НП(С)БО 1, доходи визначаються як збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що призводять до зростання власного капіталу підприємства (за винятком операцій, пов'язаних із внесками власників) [44].

Згідно з п. 5 НП(С)БО 15 «Дохід», для визнання доходу повинні бути одночасно виконані дві обов'язкові умови:

- підприємство передало покупцю ризики та вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію, товари або послуги;

- сума доходу може бути достовірно визначена, а ймовірність отримання економічних вигід є високою [44].

Відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 18 «Дохід» (далі – МСБО 18), дохід трактується як валове надходження економічних вигід протягом звичайної діяльності суб'єкта господарювання,

унаслідок чого відбувається збільшення власного капіталу не через внески його учасників [38].

Отже, сутність категорії «дохід» розкривається через її ключові характеристики (рис. 1.4), серед яких:

- виникнення доходу внаслідок звичайної діяльності підприємства;
- безпосередній зв'язок із зростанням економічних вигід;
- вплив на збільшення власного капіталу;
- визначення доходу як основного джерела формування фінансових результатів підприємства.

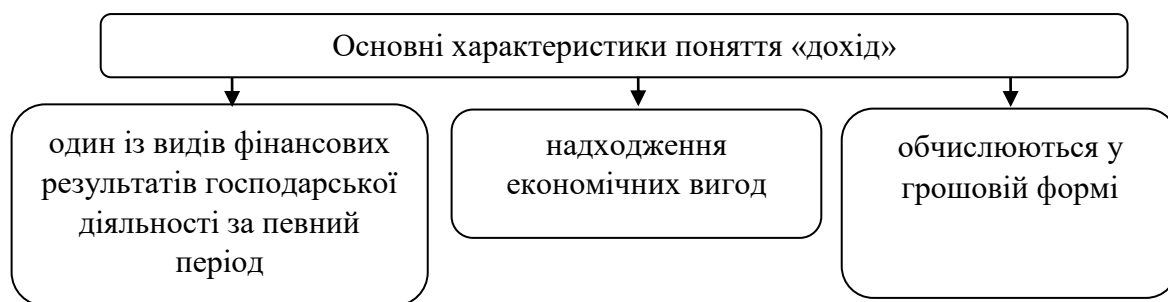


Рис. 1.4. Основні характеристики поняття «дохід»

Таким чином, узагальнення теоретичних положень та нормативних засад обліку доходів і витрат дає змогу формувати цілісну систему управлінського аналізу, що сприяє підвищенню результативності господарської діяльності малого підприємництва. Класифікація доходів за ознаками наведена у НП(С)БО 1 [44] та НПСБО 15 [45], а також в працях провідних вітчизняних науковців (додаток А).

Узагальнена класифікація доходів за дослідженнями учених-економістів наведена у табл. 1.1.

Розглядаючи питання формування доходів і фінансових результатів діяльності підприємств малого бізнесу, варто наголосити, що, попри складні соціально-економічні умови, у яких сьогодні функціонують вітчизняні суб'єкти господарювання, тенденція до зростання їх рентабельності зберігається [56].

Таблиця 1.1

**Узагальнена класифікація доходів за результатами досліджень
учених-економістів**

За галузями діяльності		
від виробничої діяльності	від торгівельної діяльності	від надання послуг
За видом діяльності підприємства		
основної діяльності	інших видів операційної діяльності	
За характером оподаткування		
підлягають оподаткуванню		не підлягають оподаткуванню
За елементами формування доходів підприємства у фінансовій звітності		
валовий дохід з операційної діяльності		чистий дохід з операційної діяльності
За економічним змістом формування доходів		
від реалізації	позареалізаційні	
За порядком відображення доходів		
звітного періоду	майбутнього періоду	
За рівнем управління формуванням доходів		
формується за результатами окремої операції	формується окремим відділом	формується по підприємству в цілому
За видами діяльності		
операційної діяльності	фінансової діяльності	інвестиційної діяльності.

Це свідчить про поступове вдосконалення управлінських підходів, підвищення ефективності використання ресурсів і зростання адаптивності малих підприємств до мінливого бізнес-середовища.

У сучасних умовах головним завданням керівників суб'єктів малого підприємництва є забезпечення ефективного управління доходами та витратами, що виступає ключовим чинником формування стабільних фінансових результатів. Раціональне поєднання обліково-аналітичних інструментів з елементами стратегічного менеджменту дозволяє своєчасно виявляти внутрішні резерви, оптимізувати структуру витрат, підвищувати прибутковість діяльності та зміцнювати фінансову стійкість підприємства. Відтак якісне управління доходами і витратами стає визначальним напрямом розвитку малого бізнесу, забезпечуючи його конкурентоспроможність, фінансову результативність та здатність до сталого зростання в довгостроковій перспективі.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Дослідження методики обліку та аналізу доходів, витрат і фінансових результатів малого підприємництва посідає важливе місце у сучасній економічній науці, адже саме від ефективності формування та використання інформації про результати діяльності залежить рівень фінансової стійкості, рентабельності та конкурентоспроможності суб'єктів малого бізнесу [68]. Проведений аналіз наукових джерел засвідчує, що більшість дослідників акцентують увагу на вдосконаленні методичного забезпечення бухгалтерського обліку, поглибленні аналітичних процедур і формуванні управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності діяльності малих підприємств.

Теоретико-методологічні основи формування доходів, витрат і фінансових результатів розкрито у працях А. Гайдабури [12], Ю. Гусевої [18] та Л. Гуцаленко [19], які визначають прибуток як ключовий показник ефективності господарювання та інтегрований результат впливу доходів і витрат. Вчені підкреслюють необхідність гармонізації національних і міжнародних підходів до визнання, оцінки та відображення фінансових результатів у звітності. О. Гайдаржийська [13] досліджує порядок формування прибутку у системі бухгалтерського обліку, що є важливою передумовою для розроблення методики його управління на рівні малих підприємств.

Проблеми організації та вдосконалення обліку доходів, витрат і фінансових результатів у суб'єктів малого підприємництва висвітлюються у працях Я. Карп'яка [22] та В. Вербицької [9], які наголошують на доцільності адаптації облікової політики до масштабів та специфіки діяльності малих підприємств, а також на ролі управлінського обліку у забезпеченні економічної безпеки. Н. Багрій [2] пропонує напрями вдосконалення методики обліку результатів діяльності шляхом автоматизації облікових процесів та спрощення звітності, що має особливе значення для малих підприємств із обмеженими кадровими і фінансовими ресурсами. Н. Сотник [69] обґрунтовує доцільність інтеграції фінансового обліку у систему управлінського аналізу з метою

підвищення якості інформаційного забезпечення управлінських рішень.

Окрему увагу у наукових дослідженнях приділено обліку й управлінню витратами. Я. Аверкін [1] акцентує на необхідності удосконалення управлінського обліку витрат операційної діяльності з метою підвищення аналітичності інформації для прийняття управлінських рішень. А. Глушко та А. Грачова О. [14] розробляють методичні підходи до аналізу фінансових результатів діяльності підприємства, виходячи з оцінки структури витрат і їхнього впливу на рентабельність. А. Колеватова [27] пропонує напрями вдосконалення процесу формування та управління прибутком на основі оптимізації витрат, що створює практичне підґрунтя для побудови ефективної моделі управління результативністю малого бізнесу.

Значний внесок у розвиток аналітичного забезпечення управління доходами та результатами діяльності зробили О. Волошина [11], які запропонували методичні підходи до аналізу доходів підприємства та факторів їх формування. К. Горбатенко і Л. Рябенко [15] розробили систему аналітичної оцінки доходів від операційної діяльності, що поєднує елементи фінансового й управлінського аналізу. Праці Т. Ткаченко, С. Тульчинської та Д. Бойчука [71] зосереджують увагу на управлінні доходами як процесі стратегічного характеру, що потребує комплексного аналізу впливу зовнішніх і внутрішніх чинників.

Питання функціонування малого підприємництва як середовища формування фінансових результатів досліджують Бортнік С. М. [5], Д. Горюнов та О. Кравченко [16], які відзначають його ключову роль у розвитку національної економіки, але водночас підкреслюють проблеми обмеженого доступу до фінансових ресурсів і низьку якість обліково-аналітичного забезпечення. І. Дернова та Т. Боровик [20] аналізують вплив пандемії COVID-19 на діяльність малих підприємств і наголошують на необхідності цифровізації обліку та впровадження дистанційних форм аудиту. Податкові аспекти доходів малого підприємництва досліджують А. Славкова та М. Лебеда [68], які обґрунтовують потребу у вдосконаленні механізму оподаткування для

забезпечення рівноваги між фінансовими інтересами держави і розвитком малого бізнесу. М. Беспалова [4] аналізує питання вибору системи оподаткування та побудови балансу малих підприємств як важливих елементів їх фінансової стабільності.

Узагальнення результатів проведених досліджень дало змогу систематизувати наукові підходи до вдосконалення методики обліку та аналізу доходів, витрат і фінансових результатів суб'єктів малого підприємництва. Виокремлення основних наукових напрямів забезпечує цілісне бачення проблематики та сприяє формуванню методичного підґрунтя для подальших досліджень у сфері розвитку обліково-аналітичної системи малого бізнесу.

Узагальнюючи результати наукових досліджень, варто підкреслити, що наявні теоретико-методичні напрацювання створюють концептуальну основу для удосконалення системи обліку та аналізу доходів, витрат і фінансових результатів суб'єктів малого підприємництва. Разом із тим, сучасні виклики економічного середовища, зумовлені цифровою трансформацією, динамікою ринкових процесів та зростанням ролі управлінської інформації, вимагають переосмислення підходів до побудови обліково-аналітичної системи.

Недостатньо опрацьованими залишаються питання інтеграції фінансового, управлінського і податкового обліку в єдину інформаційну платформу, яка б забезпечувала не лише консолідацію даних, а й можливість їх оперативного використання для стратегічного управління діяльністю малого підприємства.

Проблемним аспектом також є відсутність уніфікованої методики комплексного аналітичного оцінювання результативності діяльності малих підприємств, що враховувала б галузеву специфіку, рівень технологічного розвитку, особливості ринкового середовища та цифрові інновації. Більшість існуючих підходів зосереджуються на фрагментарному аналізі фінансових результатів, не забезпечуючи цілісного бачення взаємозв'язку між доходами, витратами, прибутковістю та показниками ефективності використання ресурсів.

У цьому контексті актуальним напрямом подальших наукових пошуків є

розроблення універсальної, гнучкої та адаптивної методики, яка б інтегрувала інструменти стратегічного управлінського обліку, фінансового аналізу, цифрових технологій і системи бізнес-аналітики. Така методика має забезпечувати своєчасність, достовірність та аналітичну глибину облікової інформації, сприяти ухваленню обґрунтованих управлінських рішень, підвищенню фінансової стійкості, інноваційності та конкурентоспроможності малого бізнесу в умовах нестабільного економічного середовища.

Аналіз сучасних наукових праць засвідчує посилення уваги дослідників до проблематики формування фінансових результатів підприємства на основі удосконалених інструментів аналітичної діагностики, управлінського обліку та стратегічного фінансового контролю. У літературі простежується тенденція до поєднання класичних підходів бухгалтерського обліку з інструментарієм управлінського аналізу, що сприяє підвищенню якості прийняття управлінських рішень. Відтак у науковій праці [72] запропоновано концепцію «матриці діагностики формування фінансових результатів підприємства», яка розглядається як інтегрований інструмент комплексної оцінки доходів, витрат та рентабельності. Цей підхід поєднує методи факторного аналізу, оцінювання ефективності використання ресурсів, контролю центрів відповідальності та моніторингу ключових показників ефективності. У наукових джерелах підкреслюється, що таке поєднання дозволяє ідентифікувати детермінанти фінансового результату, підвищує достовірність діагностики та сприяє формуванню обґрунтованих управлінських рішень щодо оптимізації фінансової діяльності підприємства.

Важливе місце у сучасних дослідженнях займає проблематика стратегічного фінансового моніторингу та управління грошовими потоками. У працях останніх років підкреслюється роль звіту Cash Flow як стратегічного інструменту управління доходами, витратами та фінансовими результатами підприємства [75]. У наукових джерелах зазначається, що інтеграція показників руху грошових коштів у систему управлінського аналізу дозволяє формувати цілісне бачення взаємозв'язку між бухгалтерським прибутком та реальними

фінансовими потоками, підвищує точність оцінювання ліквідності й платоспроможності, а також надає можливість глибше аналізувати ефективність використання ресурсів. Звіт про рух грошових коштів дедалі частіше трактується як інструмент стратегічного фінансового контролю, що сприяє прозорості фінансових процесів, оптимізації витрат та забезпеченню стійкого прибуткового розвитку підприємства.

Таким чином, огляд літературних джерел демонструє еволюцію методологічних підходів до оцінки фінансових результатів, управління витратами та аналізу грошових потоків, що формує методичне підґрунтя для удосконалення сучасних систем фінансового менеджменту підприємств.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ДОХОДІВ, ВИТРАТ І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Досліджуване підприємство зареєстроване 26.06.2020 року і функціонує у формі приватного підприємства, заснованого на приватній власності фізичної особи. Така організаційно-правова форма є характерною для суб'єктів малого підприємництва, діяльність яких зорієнтована на гнучке реагування на зміни ринкової кон'юнктури та оптимізацію внутрішніх процесів управління. Статутний капітал підприємства становить 10000 грн, що відповідає типовим фінансовим параметрам початкового етапу функціонування малих бізнес-структур і свідчить про обмеженість стартових ресурсів при високому рівні підприємницької ініціативи.

Керівник водночас і одноосібним засновником підприємства. Така організаційна структура управління характеризується високим ступенем централізації управлінських функцій, що забезпечує оперативність у прийнятті рішень, узгодженість стратегічних і тактичних дій, а також чітку відповідальність за результати діяльності. Водночас концентрація власницьких і управлінських повноважень в одній особі створює ризики персоніфікованої відповідальності, знижує рівень диверсифікації управлінських рішень і потребує особливої уваги до організації системи внутрішнього контролю та облікової політики.

Підприємство є типовим представником малого приватного бізнесу аграрного спрямування, який поєднує гнучкість у реагуванні на зовнішні виклики із потребою у підвищенні ефективності управління фінансовими, виробничими та інформаційними ресурсами в умовах конкурентного середовища.

Таблиця 2.1

Основні показники діяльності підприємства

Показник	Характеристика показника
Основний вид економічної діяльності (КВЕД)	46.21 – Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин
Додаткові види діяльності	- 47.76 – Роздрібна торгівля квітами, рослинами, насінням, добривами, домашніми тваринами та кормами; - 46.75 – Оптова торгівля хімічними продуктами; - 46.22 – Оптова торгівля квітами та рослинами; - 45.31 – Оптова торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів.
Характеристика діяльності	Підприємство належить до суб'єктів аграрно-торговельного профілю, орієнтованих на забезпечення агропромислового виробництва ресурсною базою (насіння, корми, хімічні добрива).
Сфера діяльності	Оптова та роздрібна торгівля продукцією для сільського господарства та пов'язаних галузей.
Тип ринку	Аграрний, торговельно-посередницький сектор.

Розширення сфери господарської діяльності підприємства свідчить про його стратегічну орієнтацію на диверсифікацію операцій, пошук нових ринкових можливостей і зміцнення економічної гнучкості та стійкості бізнес-моделі. Розташування підприємства у Полтавській області – одному з провідних аграрних регіонів України – забезпечує низку конкурентних переваг, зокрема доступ до виробників сільськогосподарської продукції, розвинену логістичну інфраструктуру та сприятливі умови для формування партнерських зв'язків у межах регіонального агропромислового кластера. Така територіальна специфіка створює передумови для ефективного функціонування підприємства в сегменті оптової торгівлі зерновими культурами та супутніми матеріальними ресурсами.

Наявність чинного свідоцтва платника податку на додану вартість підтверджує офіційний статус підприємства як легального суб'єкта господарювання, що здійснює комерційну діяльність у відповідності до вимог податкового законодавства. За даними відкритих реєстрів, підприємство має одне судове рішення адміністративного характеру, яке не впливає на його поточну правосуб'єктність. Станом на дату перевірки підприємство

zareєстроване, не перебуває у процесі ліквідації, що свідчить про його активну участь у господарському обороті.

Беручи до уваги відносно короткий період діяльності та невеликий обсяг статутного капіталу, Підприємство доцільно віднести до категорії молодих суб'єктів малого бізнесу з потенціалом подальшого розвитку. Водночас його фінансово-економічна стійкість потребує додаткової оцінки, оскільки у відкритих джерелах відсутні відомості про обсяги активів, фінансові результати, рівень рентабельності чи структуру зобов'язань. Концентрація власності в особі одного засновника забезпечує оперативність управлінських рішень, проте водночас обмежує можливості диверсифікації капіталу та підвищує ризики фінансової нестабільності у разі коливань ринкової кон'юнктури.

Підприємство виступає типовим представником малого аграрно-торговельного бізнесу, спеціалізуючись на оптовій реалізації зернових культур, насіння та кормів. Його діяльність характеризується високим рівнем управлінської централізації, орієнтацією на диверсифікацію господарських процесів і наявністю потенціалу до розширення економічних можливостей у межах регіонального аграрного ринку. Для забезпечення стабільного функціонування та довгострокового розвитку підприємству доцільно впровадити систему регулярного моніторингу фінансових показників, оцінки ефективності господарських операцій і підтримання належного рівня ділової репутації.

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві нині орієнтована переважно на формування фінансової звітності, тоді як управлінський аспект облікової інформації використовується частково. Подібна ситуація характерна не лише для практики, а й для теорії обліку, де фінансовий і управлінський облік розглядаються як відносно автономні системи. Водночас у реальних умовах діяльності підприємства ці системи взаємопов'язані, утворюючи інформаційне середовище для прийняття управлінських рішень. Стратегічною метою підприємства є максимізація прибутку, що зумовлює потребу у

формуванні дієвої інформаційної системи для координації управлінських дій у межах операційної діяльності.

Ефективна система управління операційною діяльністю повинна базуватися на бюджетуванні витрат і доходів за видами діяльності, децентралізації повноважень у процесі формування номенклатури витрат та запровадженні матеріального стимулювання відповідно до досягнутих результатів. Взаємозв'язок між системами управління забезпечує бухгалтерський облік, що виступає ключовою складовою ефективної облікової політики підприємства.

Завдання з визначення операційного прибутку на різних рівнях управління вирішуються за двома основними напрямками:

- обчислення прибутку з урахуванням чинних норм нормативного і податкового регулювання;
- визначення прибутку за місцями його виникнення для цілей контролю витрат і доходів, що здійснюється шляхом бюджетування показників прибутку.

На систему інформаційного забезпечення управління прибутком впливають галузеві особливості діяльності, організаційно-правова форма підприємства, масштаби виробництва та структура управління. Вихідною базою для управління доходами, витратами та фінансовими результатами є система фінансових показників, які можуть бути згруповані за трьома класифікаційними ознаками (табл. 2.2).

Перша група показників, що впливають на формування прибутку підприємства, охоплює дані, отримані із зовнішніх джерел, і слугує основою для аналізу та прогнозування впливу факторів зовнішнього середовища на фінансові результати діяльності. Вона використовується для визначення резервів зростання прибутку й включає такі показники, як обсяг виробництва, загальна вартість активів (у тому числі оборотних), рівень цін попиту та пропозиції на основні види продукції, а також інформацію про діяльність конкурентів, контрагентів, постачальників, покупців, страхових і фінансових установ.

Таблиця 2.2

**Структура інформаційного забезпечення стратегії управління
операційною діяльністю підприємства**

Група показників	Найменування показників	Зміст управлінської стратегії
Показники із зовнішніх джерел	- ринкова активність; - конкурентоспроможність; - рівень забезпеченості населення; - індекс інфляції; - курс валюти на зовнішньому ринку.	- формування портфеля замовлень; - участь у формуванні власного капіталу.
Показники з внутрішніх джерел	- вартість необоротних активів; - вартість оборотних активів; - витрати виробництво; - витрати за видами діяльності; - стан розрахунків з контрагентами; - запас готової продукції; - доходи від реалізації продукції (робіт, послуг); - характеристика джерел коштів.	- рівень забезпечення ресурсною базою; - облікова політика підприємства.
Показники управлінської звітності	- постійні і змінні витрати; - виробнича собівартість; - повна собівартість; - точка беззбитковості; - маржинальний дохід; - собівартість одиниці продукції; - витрати за центрами відповідальності.	оцінка проміжних фінансових результатів.

Конкретний склад цієї групи показників визначається масштабом операційної діяльності підприємства, його галузевою належністю та управлінськими цілями.

Другу групу становлять показники, сформовані на основі внутрішньої інформації фінансового обліку підприємства. Основним джерелом таких даних є бухгалтерська звітність, що містить ключові фінансово-економічні параметри діяльності підприємства та використовується для планування й контролю операційних процесів. Водночас ця база має певні обмеження: показники формуються у загальному вигляді без розподілу за структурними підрозділами, що ускладнює ухвалення управлінських рішень і не дозволяє отримати деталізовану інформацію про витрати та доходи за центрами відповідальності. Тому для підвищення аналітичної цінності даних доцільним є інтегрування

інформації управлінського обліку в єдину систему фінансового аналізу. Третю групу формують фінансові показники, які забезпечують інформаційну базу для оперативного управління прибутком, планування бюджетних показників і прийняття рішень щодо ефективного використання ресурсів у майбутніх періодах. Їх перевага полягає в поєднанні вартісних та натуральних вимірників, що дозволяє не лише оцінювати фінансові результати, а й простежувати зміни у цінах на сировину, матеріали та готову продукцію. Залежно від потреб управління, ці показники можуть бути структуровані за видами діяльності, видами ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових тощо), видами продукції чи послуг, а також за центрами відповідальності витрат, доходів і прибутку.

У системі управління доходами, витратами та прибутком Підприємство провідну роль відіграє організаційна складова, що охоплює як персонал, відповідальний за виконання управлінських функцій і контроль, так і систему інформаційних потоків – горизонтальних (між структурними підрозділами) та вертикальних (від підлеглих до керівників). Саме від ефективності організаційної структури управління операційною діяльністю та якості інформаційного забезпечення управлінського циклу залежить результативність усієї системи менеджменту підприємства. Для досягнення належного рівня координації доцільно забезпечити тісну взаємодію бухгалтерії з виробничими підрозділами, а також чітке визначення меж відповідальності кожного учасника процесу управління прибутком.

Формування облікової політики на підприємстві є ключовим елементом його інформаційно-аналітичного забезпечення та полягає не лише у застосуванні загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку й підготовці фінансової звітності, а й у виборі методів, процедур і технічних засобів обробки облікових даних. На цей вибір впливають галузеві особливості діяльності, організаційно-правова форма, масштаб операцій, рівень кваліфікації працівників облікової служби, ступінь автоматизації облікових процесів, а також стратегія фінансово-господарського розвитку підприємства.

Оскільки облікова політика є невід’ємним інструментом управління, вона

має бути формалізована внутрішнім нормативним документом – Наказом керівника про облікову політику та організацію бухгалтерського обліку. Витяг із відповідного Наказу подано у додатку Б, а основні положення облікової політики Підприємство щодо відображення доходів і витрат систематизовано у додатку В.

На основі структурної схеми підприємство було розроблено графік документообороту, який виступає додатком до Наказу про облікову політику. У цьому документі визначено перелік первинних і зведених облікових документів, строки їх складання, руху та оброблення, а також посадових осіб, відповідальних за підготовку, перевірку й передачу документів до бухгалтерії. Графік документообороту встановлює чіткий порядок документообороту між структурними підрозділами підприємства, що забезпечує своєчасність відображення господарських операцій та достовірність облікових даних.

Для ефективної організації облікового процесу та раціонального розподілу функціональних обов'язків у Підприємство на кожну посаду, передбачену штатним розписом, розроблено посадові інструкції. Вони регламентують права, обов'язки та відповідальність працівників, забезпечуючи узгодженість дій у межах єдиної облікової системи.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що облікова політика Підприємство відіграє ключову роль в організації бухгалтерського обліку підприємства. Вона визначає:

- методологічні засади ведення обліку за всіма напрямками господарської діяльності підприємства та його структурних підрозділів (бухгалтерія, склад, виробнича бригада тощо);
- порядок складання, оформлення й оброблення первинної та зведеної документації, а також внутрішньої звітності;
- принципи формування й подання бухгалтерської (фінансової) звітності до контролюючих органів.

Таким чином, облікова політика виступає системоутворюючим елементом внутрішнього контролю та управління, забезпечуючи єдність

методологічного підходу до формування облікової інформації та її використання у процесі прийняття управлінських рішень.

2.2. Облік доходів та витрат суб'єкта малого підприємництва, відображення інформації у звітності

Облік витрат і доходів є одним із ключових напрямів облікового процесу підприємства, оскільки саме він забезпечує формування достовірної інформації про фінансові результати діяльності підприємства. У процесі ведення обліку витрат та доходів особливе значення має оформлення та оброблення первинних документів, які фіксують факти здійснення господарських операцій і підтверджують їх реальність та законність.

На сучасному етапі розвитку облікової системи документування виступає фундаментом бухгалтерського обліку, забезпечуючи юридичну доказовість та аналітичну повноту відображення господарських процесів. Ведення первинних документів є обов'язковою вимогою не лише з погляду організації бухгалтерського обліку, але й у контексті податкового обліку, оскільки саме вони слугують основою для визначення податкових зобов'язань і фінансових результатів підприємства.

Обов'язковість ведення первинної документації відповідно до чинних нормативно-правових актів відображено на рис. 2.1.

Недотримання підприємством установлених вимог щодо зберігання первинних документів, облікових регістрів та іншої документації, що підтверджує правильність обчислення і сплати податків та зборів, розглядається як порушення податкового законодавства і тягне за собою фінансову відповідальність у вигляді штрафу в розмірі 1020 грн, а при повторному порушенні протягом року – 2040 грн відповідно до вимог ст. 44 ПКУ.

Первинні документи, незалежно від форми носія (паперові або електронні), повинні містити обов'язкові реквізити, що забезпечують їх

юридичну силу та достовірність інформації, а саме:

- назву підприємства, від імені якого складено документ;
- назву документа (форми) та її код;
- дату і місце складання;
- зміст господарської операції із зазначенням її кількісних і вартісних вимірників;
- посади, прізвища та підписи осіб, відповідальних за дозвіл, здійснення і правильність оформлення господарської операції.

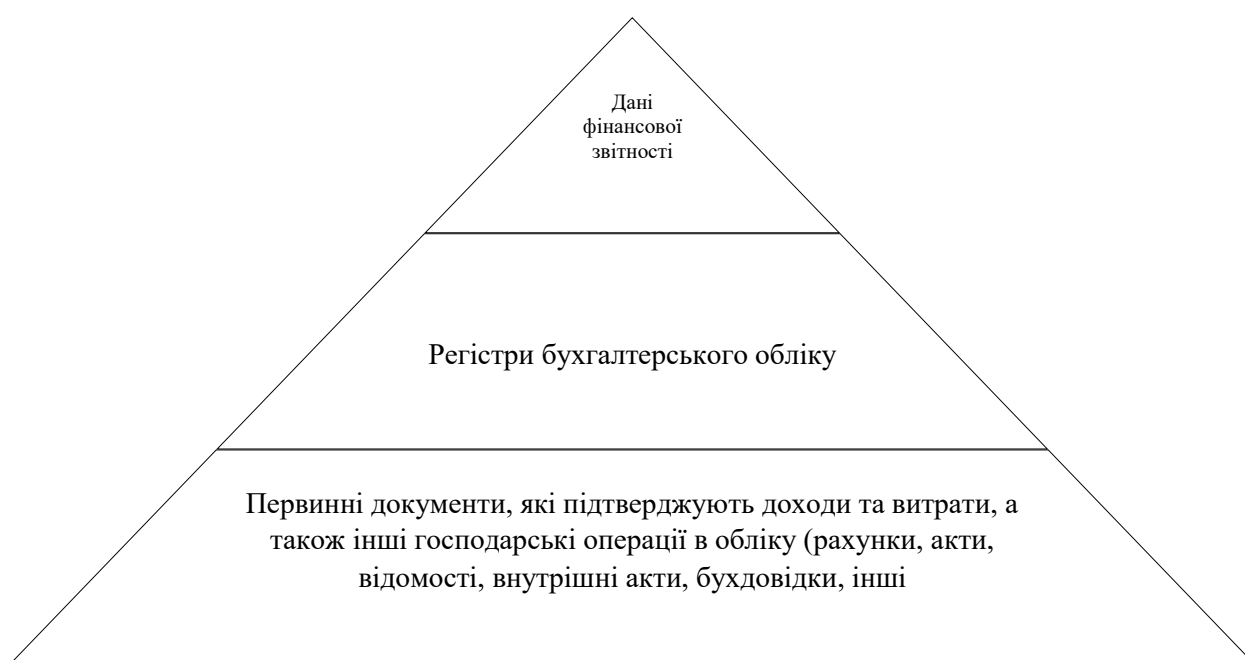


Рис. 2.1. Обов'язковість документування

Інформацію про документування, що використовуються для обліку витратних операцій на Підприємство, узагальнено в табл. 2.3.

У підприємстві бухгалтерський облік організовано із застосуванням програмного забезпечення, що забезпечує автоматизацію облікових процесів, формування фінансової звітності та підвищення аналітичності облікової інформації. Робота бухгалтерії розпочинається з налаштування констант (меню «Головне» → «Налаштування» → «Параметри обліку»), де встановлюються

основні параметри функціонування системи, зокрема розділи «Розрахунки», «Запаси», «Торгівля», «План рахунків», «Співробітники і заробітна плата».

Таблиця 2.3

**Документування з обліку витратних операцій
у підприємстві**

Господарська операція	Документ	Місце складання	Хто складає
Відображення отриманих послуг із технічного обслуговування комунікаційних мереж	Договір, рахунок, платіжне доручення, акт приймання-здачі виконаних робіт	зовнішній	бухгалтер
Відображення прийому виконаних робіт підрядником	Договір, рахунок, платіжне доручення, акт прийому-здачі виконаних робіт.	зовнішній	бухгалтер
Відображення отриманих послуг з водопостачання, тепло, електропостачання	Договір, рахунок, платіжне доручення	зовнішній	бухгалтер
Проведення наданих послуг оренди	Договір, платіжне доручення, акт виконаних послуг	зовнішній	орендодавець
Відображення витрат на відрядження	Звіт про використання грошових коштів підзвітною особою	внутрішній	підзвітна особа
Відображення витрат з нарахування заробітної плати працівникам підприємства та відрахувань до фондів соціального страхування	Розрахунково-платіжна відомість, бухгалтерська довідка-розрахунок по відрахуванню на фонд оплати праці до фондів, соціального страхування	внутрішній	бухгалтер
Отримання послуг банку з перерахування електронних платежів	Договір на розрахунково-касове обслуговування, банківська виписка	зовнішній	банківська установа
Відображення витрат по нарахуванню амортизації (зносу)	Бухгалтерська довідка - розрахунок зносу	внутрішній	бухгалтер

Облікова політика підприємства реалізується у програмному середовищі через відповідні налаштування (меню «Головне» → «Облікова політика»), що забезпечує єдність методологічних підходів і формування достовірної інформації для управління. Усі первинні документи, створені на паперових носіях, переносяться в електронну форму, що дозволяє сформувати цілісну інформаційну базу бухгалтерського обліку в автоматизованій системі.

Завдяки такій інтеграції досягається узгодженість між первинним документуванням господарських операцій та їх автоматизованим відображенням у реєстрах бухгалтерського обліку, що мінімізує ризик помилок і забезпечує оперативність облікових процедур. Порядок документування та відображення нарахування доходів від реалізації продукції (робіт, послуг) у програмному середовищі узагальнено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

**Порядок документування та облікового відображення
нарахування доходів від реалізації продукції у підприємстві**

<i>Податкове зобов'язання</i>	
Дата зарахування коштів на рахунок	Дата відвантаження товарів
<i>«Платіжне доручення вхідне»</i>	<i>«Реалізація товарів послуг»</i>
Дт 311 Кт 681 Дт 6431 Кт 6432	Дт 361 Кт 70 Дт 70 Кт 6432
<i>«Податкова накладна»</i>	<i>«Податкова накладна»</i>
Дт 6432 Кт 6412	Дт 6432 Кт 6412
<i>«Реалізація товарів і послуг»</i>	<i>«Платіжне доручення вхідне»</i>
Дт 361 Кт 70 Дт 70 Кт 6431 Дт 681 Кт 361	Дт 311 Кт 361

Підприємство належить до малих аграрних суб'єктів господарювання, основним видом діяльності якого є реалізація сільськогосподарської продукції. Визнання доходів у системі бухгалтерського обліку є одним із ключових аспектів формування фінансових результатів підприємства, що забезпечує достовірність показників звітності та обґрунтованість управлінських рішень. Згідно з положеннями ПКУ, дохід від реалізації товарів визнається на дату переходу покупцю права власності на такі товари, а дохід від надання послуг чи виконання робіт – на дату складання акта або іншого документа, який підтверджує факт їх виконання. При цьому сума доходу визначається виходячи з договірної вартості, але не може бути нижчою за звичайні ціни, що відповідає принципам справедливого відображення економічних вигід.

У бухгалтерському обліку підприємства дохід від реалізації товарів, робіт чи послуг визнають за справедливою вартістю та відображають відповідними

бухгалтерськими проведеннями: за дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» і кредитом рахунків 702 «Дохід від реалізації товарів», 702 «Дохід від реалізації товарів» або 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» (відповідно до загального плану рахунків). У разі застосування спрощеного плану рахунків використовується проведення Дт 37 – Кт 70. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) відображається проведенням Дт 791 – Кт 902 за загальним планом рахунків або Дт 79 – Кт 90 «Собівартість реалізації» за спрощеним. Типові господарські операції з обліку витрат, доходів та фінансових результатів наведено у табл. 2.5.

Таблиця 2.4

**Господарські операції з обліку доходів та витрат
на підприємстві**

Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1. Реалізовано боби сої на умовах післяоплати			
- списано собівартість реалізованих товарів	902	28	15980,00
- відображено дохід від реалізації товарів (нараховано виручку)	361	702	22300,00
- нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	702	641	3716,67
- отримано оплату від покупця	311	361	22300,00
- списано витрати на фінансовий результат	79	902	15980,00
- списано дохід на фінансовий результат (за мінусом ПДВ)	702	79	18583,33
Відображено прибуток від реалізації товарів	79	441	2603,33
2. Реалізовано боби сої покупцеві на умовах передоплати			
- отримано попередню оплату від покупця	311	681	39600,00
- нараховано податкове зобов'язання з ПДВ з авансу	643	641	6600,00
- списано собівартість реалізованих товарів	902	28	8550,00
- відображено дохід від реалізації товарів (нараховано виручку)	361	702	39600,00
- зменшено ПЗ за авансом та нараховано ПЗ при відвантаженні	702	643	6600,00
- списано витрати на фінансовий результат	79	902	8550,00
- списано дохід на фінансовий результат (за мінусом ПДВ)	702	79	33000,00
- визначено фінансовий результат (прибуток)	79	441	24450,00
- проведено взаємозалік заборгованості покупця та авансу	681	361	39600,00

У автоматизованій програмі реалізовано комплекс засобів для обліку та аналітичного контролю доходів і витрат, що охоплює внутрішню, стандартну та регламентовану звітність.

Зокрема, внутрішня (операційна) звітність використовується для поточного аналізу стану об'єктів обліку:

- «Аналіз рахунка 90» характеризує обороти та сальдо рахунка з урахуванням видів реалізованої продукції, товарів (робіт, послуг);
- «Картка рахунку за субконто 90» та «Аналіз рахунка 90 за датою» дають можливість здійснювати глибоку аналітику руху реалізованої продукції рослинництва.

Крім того, звіт «Обороти рахунку 702» використовується для відображення даних про реалізаційні операції за певний період із можливістю деталізації за субрахунками або об'єктами аналітичного обліку.

Особливу цінність для управлінського аналізу має «Універсальний звіт», що дозволяє гнучко формувати вибірки з інформаційної бази, отримувати нестандартні аналітичні показники та оформлювати звітність відповідно до потреб користувача (Меню «Звіти» → «Стандартні звіти» → «Універсальний звіт»).

Приклад автоматизованих машинограм обліку витрат і доходів наведено у додатку Г, що ілюструє практичне застосування програмних інструментів облікової системи. Звіт у програмі може бути сформований за такими видами об'єктів: Документ; Довідник; Регістр відомостей; Регістр накопичення; Регістр бухгалтерії.

Перед виконанням процедур закриття облікового періоду необхідно встановити дату заборони зміни даних для запобігання внесенню несанкціонованих коригувань у первинні записи. Це здійснюється через меню: «Адміністрування» → «Підтримка та обслуговування» → «Регламентні операції» → встановлення дати заборони зміни даних.

До складу програмного продукту входить не лише набір стандартних, а й регламентованих звітів, форми, порядок заповнення та строки подання яких визначаються державними органами. До таких належать форми фінансової, податкової та статистичної звітності, що забезпечують повноцінне виконання обліково-звітних функцій підприємства.

Основною формою звітності, яка узагальнює інформацію про доходи та витрати підприємства, є форма № 2-м «Звіт про фінансові результати». У ній відображається результат діяльності суб'єкта господарювання за звітний період, що базується на даних синтетичного та аналітичного обліку. Інформаційна база про доходи і витрати підприємства, відображена у формах регламентованої звітності, узагальнено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Відображення інформації щодо доходів і витрат
у формі №2-м «Звіт про фінансові результати» підприємства
за 2024 р.**

Назва статті	Код рядка	Сума, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	27133,3
Інші операційні доходи	2120	-
Інші доходи	2240	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	23793,8
Інші операційні витрати	2180	2980,0
Інші витрати	2270	-

Узагальнюючи вищевикладене, зауважимо, що на основі звітності аналізується стан фінансово-господарської діяльності Підприємство.

2.3. Податкові аспекти обліку доходів та витрат суб'єкта малого підприємництва

Впровадження податкового обліку в діяльність Підприємство спрямоване на формування повної, достовірної та своєчасної інформації про господарські операції, здійснені підприємством протягом звітного періоду. Особливу увагу приділено податковим аспектам обліку доходів і витрат у контексті оподаткування операцій купівлі-продажу податком на додану вартість (ПДВ), який є одним із ключових елементів системи податкового адміністрування. Організація обліку розрахунків з ПДВ у програмному продукті реалізується

шляхом послідовного налаштування облікових параметрів і забезпечення відповідності вимогам чинного законодавства.

Перший етап передбачає вибір схеми оподаткування, що здійснюється через меню «Головне» – «Налаштування» – «Облікова політика підприємства» – «Схеми оподаткування». Цей крок визначає основні параметри взаємодії системи обліку з податковими нормами, зокрема щодо застосування відповідних ставок ПДВ та визначення об'єктів оподаткування. Другий етап полягає у налаштуванні нумерації податкових документів (податкових накладних) через меню «Головне» – «Організація» – «Налаштування нумерації податкових документів». Тут встановлюються правила реєстрації податкових накладних, наприклад, за принципом помісячного формування, що забезпечує впорядкованість і контроль за документообігом. Третій етап охоплює налаштування плану рахунків із визначенням ознак податкового обліку. Його мета – забезпечити відображення господарських операцій у податковому аспекті та формування облікових механізмів для ПДВ. Основні рахунки, що використовуються для цього: 315, 641, 643, 644, які відображають рух податкових зобов'язань і податкового кредиту. Четвертий етап стосується налаштування довідників групи «Податки», які формують нормативно-довідкову базу обліку ПДВ. Серед ключових довідників – «Схема оподаткування», «Вид діяльності ПДВ», «Ставка ПДВ». Їх правильне заповнення забезпечує автоматизовану обробку податкових операцій і коректність подальших розрахунків.

П'ятий етап передбачає ведення спеціальних реєстрів господарських операцій для накопичення інформації щодо бази оподаткування ПДВ, зокрема реєстрації операцій із вхідним і вихідним ПДВ.

Шостий етап охоплює формування документів, призначених для відображення розрахунків з ПДВ. У програмі передбачено три способи створення податкових накладних:

- на підставі документа «Реалізація товарів і послуг» (меню «Документи» – «Продажі» – «Податкові накладні»);

- шляхом формування нового документа зі списку (меню «Документи» – «Продажі» – «Реалізація товарів і послуг»);

- через групову обробку документів, що застосовується при реалізації продукції за бюджетні кошти (меню «Документи» – «Продажі» – «Формування податкових накладних»).

Завершальний етап полягає у формуванні спеціальних сервісних звітів та податкової декларації з ПДВ. У підсистемі обліку ПДВ реалізовано низку аналітичних звітів, серед яких: «Перевірка суми вхідного ПДВ»; «Очікуваний і підтверджений ПДВ придбань».

Зокрема, звіт «Перевірка суми вхідного ПДВ» (меню «Звіти» – «Звіти з ПДВ» – «Перевірка суми вхідного ПДВ») дає змогу здійснювати аналіз відповідності сум податкового кредиту зареєстрованим податковим документам у розрізі операцій відвантаження за звітний період. При цьому сума вхідного ПДВ визначається відповідно до моментів формування податкової бази, зафіксованих у договорах із контрагентами. Звіт «Очікуваний і підтверджений ПДВ придбань» (меню «Звіти» – «Звіти з ПДВ» – «Очікуваний і підтверджений ПДВ придбань») у програмному продукті призначений для проведення аналітичної перевірки правильності формування сум очікуваного та підтвердженого вхідного ПДВ за звітний період. Його функціонал дозволяє здійснювати детальний аналіз у розрізі господарських операцій, ставок ПДВ, рахунків податкового обліку, видів діяльності та господарських напрямів підприємства. Такий звіт є інструментом контролю коректності відображення податкового кредиту та своєчасності його підтвердження первинними документами.

До спеціалізованих звітів з ПДВ також належить «Реєстр виданих та отриманих податкових накладних» (меню «Звіти» – «Звіти з ПДВ» – «Реєстр виданих та отриманих податкових накладних»). Цей реєстр формується щомісячно напередодні підготовки «Декларації з ПДВ» і є внутрішнім регламентованим документом, який узагальнює інформацію щодо податкових накладних, однак не подається безпосередньо до органів Державної податкової

служби.

У межах роботи з ПДВ підприємство активно користується функціоналом реєстру виданих та отриманих податкових накладних, доступ до якого забезпечується через модуль «Облік ПДВ». Програмне середовище дає змогу здійснювати структурований облік накладних у розрізі вкладок «Отримані», «Видані» та «Відсутні у реєстрі». Створення нових податкових накладних може відбуватися як безпосереднім введенням даних у програмі, так і через імпорт документів, отриманих від контрагентів чи сформованих у іншому програмному забезпеченні.

На підставі сформованого реєстру система «М.Е.Дос» автоматично генерує повний пакет податкової звітності з ПДВ, що включає декларацію, розрахунки коригування, розшифровки операцій у розрізі контрагентів та інші обов'язкові додатки. Ключовим елементом податкової дисципліни Підприємство є забезпечення своєчасної реєстрації податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних. Реалізована в програмі функція дає змогу автоматизувати процес реєстрації документів, що відповідає вимогам ПКУ та Порядку ведення ЄРПН. Процес формування Декларації з ПДВ (меню «Звіти» – «Регламентовані звіти» – «Декларації з ПДВ») передбачає вибір звітного періоду (місяць або квартал) і використання команди «Заповнити» для автоматичного перенесення даних із реєстрів обліку. Після перевірки правильності заповнення декларації її потрібно вивантажити у формат XML, що забезпечує можливість електронного подання через програмне забезпечення «М.Е.Дос» або Електронний кабінет платника податків.

Шостий етап процесу – передача регламентованої звітності до контролюючих органів – здійснюється переважно за допомогою платформи «М.Е.Дос», яка забезпечує формування, підписання, відправлення та моніторинг податкової звітності. Для цього з програмного продукту здійснюється вивантаження «Реєстру податкових накладних» (меню «Звіти» – «Регламентовані звіти» – «Група звітів» – вибір звітного періоду – «Список звітів» – «Податкові органи» – «Реєстр податкових накладних»). У модулі

«Облік ПДВ» на платформі «М.Е.Дос» формується Декларація з ПДВ та додатки до неї через меню «Наступні дії» – «Створити пакет звітів», де у вікні «Перелік звітів» позначаються документи, що підлягають формуванню.

Після створення звітної пакета документи підписуються кваліфікованим електронним підписом (меню «Наступні дії» – «Підписати пакет звітів») і подаються до контролюючих органів («Наступні дії» – «Подати пакет звітів»). Після успішного відправлення звітів та проходження перевірки платнику податків автоматично надсилається «Квитанція», яка є підтвердженням прийняття документів податковою службою. У випадку відсутності квитанції на електронній пошті платника податків звітність вважається неподаною, що потребує повторного надсилання пакета документів.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ДОХОДІВ, ВИТРАТ І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Фінансово-економічний стан підприємства є інтегральним відображенням результативності його господарської діяльності, раціональності використання ресурсів, ефективності управління активами та здатності підтримувати стабільність функціонування в умовах конкурентного ринку. Комплексне його дослідження дає змогу окреслити сильні й слабкі сторони бізнес-моделі, визначити вектори розвитку, оцінити спроможність досягати стратегічних пріоритетів та своєчасно виконувати фінансові зобов'язання.

Посилення економічної турбулентності, зміни у податково-правовому середовищі та вплив зовнішніх факторів – зокрема військово-політичних ризиків, інфляційних коливань та трансформації структури попиту – обумовлюють підвищення значущості оцінювання фінансово-економічного стану підприємства. Своєчасна ідентифікація негативних тенденцій та джерел фінансових загроз забезпечує можливість упровадження превентивних управлінських дій, удосконалення механізмів контролю витрат і підтримання стійкої динаміки розвитку.

Оцінювання фінансово-економічного стану здійснюється на основі системи показників, що характеризують структуру майна, джерела фінансування, рівень платоспроможності й ліквідності, фінансову стійкість, рентабельність та ділову активність підприємства. Для забезпечення об'єктивності аналізу використано дані фінансової звітності за 2022–2024 роки, що дає можливість простежити динаміку ключових параметрів та сформулювати висновки щодо тенденцій розвитку.

У межах даного підрозділу передбачено дослідження: структури активів і рівня ефективності їх використання; джерел формування капіталу та ступеня

фінансової стійкості; ліквідності та здатності підприємства забезпечувати платоспроможність; факторів, що зумовили зміни у фінансовому стані в аналізованому періоді.

Результати проведеного аналізу дадуть змогу узагальнити фінансові результати діяльності підприємства, визначити рівень його конкурентоспроможності, окреслити ключові фінансові ризики та сформулювати рекомендації щодо підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами.

Оцінка майнового стану підприємства здійснюється шляхом дослідження структури та динаміки його активів. Такий аналіз дає змогу визначити рівень забезпеченості ресурсами, ефективність їх розміщення та зміни, що відбулися в структурі активів упродовж аналізованого періоду. Особливу увагу приділено питомій вазі необоротних та оборотних активів, оскільки їх співвідношення характеризує інвестиційний тип підприємства, рівень мобільності ресурсів та ліквідності.

Для проведення аналізу використано дані фінансової звітності підприємства за 2022–2024 рр., що дає змогу простежити тенденції у структурі майна та оцінити рівень його ефективного використання.

Нижче у табл. 3.1 представлено динаміку та структуру активів підприємства за досліджуваний період. Аналіз структури та динаміки активів Підприємство свідчить про суттєве зростання обсягу майна підприємства у 2022–2024 рр. Загальна вартість активів за аналізований період збільшилася на 10150,4 тис. грн, або у 10,8 раз, що відображає інтенсивний розвиток підприємства та нарощення його ресурсного потенціалу. У структурі активів відбулося суттєве зміщення в бік необоротних активів: якщо у 2022 році їх взагалі не було, то у 2024 році їх частка становила 3,2 % загального майна. Зростання необоротних активів на 362,3 тис. грн свідчить про формування матеріальної бази підприємства та інвестування в основні засоби. Це позитивний сигнал, що відображає перехід до більш стійкої моделі господарювання з фокусом на інфраструктурне забезпечення діяльності.

Таблиця 3.1

Динаміка та структура майна підприємство за 2022 – 2024 рр.
(станом на кінець року)

Види активів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Майно – всього	1037,9	100	11300,9	100	11188,3	100	+10150,4	у 10,8 р.
1. Необоротні активи	-	-	154,5	1,4	362,3	3,2	+362,3	х
1.1. Основні засоби	-	-	154,5	1,4	362,3	3,2	+362,3	х
2. Оборотні активи	1037,9	100	11146,4	98,6	10826	96,8	+9788,1	у 10,4 р.
2.1. Запаси	180,5	17,4	330,1	2,9	193,4	1,7	+12,9	+7,1
2.1.1. Готова продукція та товари	180,5	17,4	330,1	2,9	193,4	1,7	+12,9	+7,1
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	275,7	26,6	8276	73,2	10160,3	90,8	+9884,6	у 36,9 р.
2.3. Грошові кошти	1,1	0,1	1	0,0	0,5	0,0	-0,6	-54,5
2.4. Інші оборотні активи	580,6	55,9	2539,3	22,5	471,8	4,2	-108,8	-18,7

Оборотні активи залишаються домінуючим елементом майна – 96,8 % у 2024 році, що характерно для підприємств із високою оборотністю капіталу. Однак їх частка знизилася порівняно з 2022 роком (100 %), що є закономірним у зв'язку з появою необоротних активів.

Структурні зміни в оборотних активах мають неоднозначний характер. Найбільше збільшення демонструє поточна дебіторська заборгованість – з 275,7 тис. грн у 2022 р. до 10160,3 тис. грн у 2024 р. (зростання у 36,9 раза). З одного боку, це свідчить про активізацію операційної діяльності підприємства, з іншого – вказує на підвищення ризику неплатежів та можливе послаблення контролю за розрахунками з контрагентами. Подібна динаміка потребує посилення політики управління дебіторською заборгованістю.

Запаси у 2024 році зменшилися до 1,7 % проти 17,4 % у 2022 році. Незважаючи на незначне абсолютне зростання (+12,9 тис. грн), їх відносна частка скоротилася, що може бути наслідком зміни операційного циклу, зростання обсягів продажів або переходу до більш швидкого товарообігу.

Грошові кошти та короткострокові фінансові інвестиції характеризуються незначним зменшенням (–54,5 %), що може сигналізувати про спрямування ресурсів у поточну діяльність та розширення обігових процесів. Зниження інших оборотних активів на 108,8 тис. грн також підтверджує перерозподіл фінансових ресурсів на користь дебіторської заборгованості.

У цілому, майновий стан підприємства можна оцінити як такий, що динамічно розвивається та розширює ресурсну базу. Водночас суттєве зростання дебіторської заборгованості при незначному збільшенні запасів і зниженні грошових коштів потребує:

- посилення контролю за розрахунками з покупцями;
- удосконалення політики управління ліквідністю;
- впровадження системи моніторингу оборотності дебіторської заборгованості.

Задекларована тенденція до інвестування в основні засоби формує передумови для підвищення виробничої стійкості та ефективності діяльності у майбутніх періодах.

Оцінювання структури та динаміки джерел формування капіталу Підприємство є важливим етапом аналізу фінансової стійкості підприємства, оскільки дозволяє визначити, за рахунок яких ресурсів забезпечується його діяльність, наскільки обґрунтованою є фінансова стратегія та наскільки підприємство залежить від зовнішніх джерел фінансування. Дослідження співвідношення власного та позикового капіталу, тенденцій зміни їх обсягів, а також структури зобов'язань дає змогу оцінити рівень фінансової незалежності, ступінь ризику та можливості підприємства щодо забезпечення своєї платоспроможності у короткостроковій і довгостроковій перспективі. Особливе значення цей аналіз набуває в умовах економічної нестабільності та ринкової

невизначеності, коли необхідно забезпечити оптимальний баланс між використанням власних фінансових ресурсів і залученням позикових коштів для підтримання господарського розвитку.

На основі даних фінансової звітності за 2022–2024 роки здійснено оцінку джерел формування капіталу підприємства з метою виявлення ключових змін у структурі фінансових ресурсів, визначення рівня фінансової стійкості та оцінювання здатності підприємства забезпечувати ефективне фінансування своєї діяльності за рахунок власних та залучених коштів. Результати аналізу наведені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

**Динаміка та структура джерел формування капіталу
підприємства за 2022 – 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	1037,9	100	11300,9	100	11188,3	100	+10150,4	у 10,8 р.
1. Власний капітал	54,6	5,3	266,8	2,4	2780	24,8	+2725,4	у 50,9 р.
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	10	1,0	10	0,1	10	0,1	х	х
1.2. Нерозподілений прибуток	44,6	4,3	256,8	2,3	2770	24,8	+2725,4	у 62,1 р.
2. Зобов'язання і забезпечення	983,3	94,7	11034,1	97,6	8408,3	75,2	+7425	у 8,6 р.
2.1. Поточні зобов'язання і забезпечення	983,3	94,7	11034,1	97,6	8408,3	75,2	+7425	у 8,6 р.
2.1.1. Поточна кредиторська заборгованість	326,4	31,4	4856	43,0	5908,3	52,8	+5581,9	у 18,1 р.

Структура джерел формування капіталу підприємства у 2022–2024 рр. демонструє інтенсивну динаміку та трансформацію фінансової моделі підприємства. Загальна величина капіталу зросла на 10150,4 тис. грн, або у 10,8

раза, що підтверджує активну фазу розвитку та збільшення масштабів діяльності. Водночас характер цього зростання має специфічні риси, що заслуговують на поглиблений аналіз з позиції фінансової стійкості та ризиків.

Найбільш суттєво зріс власний капітал – з 54,6 тис. грн у 2022 році до 2780 тис. грн у 2024 році, тобто у 50,9 раза. Така тенденція свідчить про зміцнення внутрішньої фінансової бази підприємства, накопичення нерозподіленого прибутку та підвищення здатності до самофінансування. Нерозподілений прибуток залишався ключовим джерелом збільшення власного капіталу, демонструючи приріст на 2725,4 тис. грн, що вказує на результативність операційної діяльності та ефективність політики реінвестування. Разом із тим у структурі капіталу домінували зобов'язання, хоча їх частка знизилася з 94,7 % у 2022 році до 75,2 % у 2024 році. Попри позитивну тенденцію зменшення залежності від позикових ресурсів, обсяг зобов'язань зріс на 7425 тис. грн, або у 8,6 раза, що свідчить про значне розширення операційного обороту, але водночас вказує на високий рівень фінансового навантаження. Поточні зобов'язання становили всю суму зобов'язань, що свідчить про орієнтацію підприємства на короткострокові джерела фінансування, що може формувати ризики ліквідності у разі сповільнення оборотів чи збільшення термінів розрахунків із контрагентами.

Особливо вагомим є зростання кредиторської заборгованості, яка збільшилася у 18,1 раза – з 326,4 тис. грн до 5908,3 тис. грн. Це відображає активну комерційну діяльність підприємства та використання торгового кредиту як ключового інструмента фінансування, але разом із тим свідчить про високу залежність від зовнішніх контрагентів і потребує посилення системи контролю за розрахунками та управлінням платоспроможністю.

Аналіз дебіторської заборгованості є важливою складовою оцінювання фінансової стійкості підприємства, оскільки характеризує рівень розрахункової дисципліни, ефективність управління оборотним капіталом та якість фінансових потоків. Значні обсяги дебіторської заборгованості з одного боку можуть свідчити про активну ділову діяльність і зростання продажів, а з іншого

– формують ризики уповільнення обігу коштів, зниження ліквідності та потенційне збільшення втрат у разі несвоєчасного погашення боргових зобов'язань контрагентами. Особливого значення аналіз дебіторської заборгованості набуває в умовах економічної нестабільності, коли погіршення платоспроможності партнерів може створювати додаткові фінансові загрози для підприємства.

У межах даного підрозділу досліджується динаміка і структура дебіторської заборгованості підприємство за 2022–2024 рр., що дозволяє визначити тенденції її зміни, оцінити рівень концентрації боргів за видами та встановити ступінь залежності підприємства від зовнішніх боржників. Результати аналізу представлені у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Динаміка та структура дебіторської заборгованості
Підприємство за 2022 – 2024 рр. (станом на кінець року)

Види дебіторської заборгованості	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	суми, тис. грн	у %
Дебіторська заборгованість за продукцію	250,3	90,8	4262,5	51,5	4715,1	46,4	+4464,8	у 18,8 р.
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
З бюджетом	25,4	9,2	6,5	0,1	-	-	-25,4	-100
Інша поточна дебіторська заборгованість	-	-	4007	48,4	5445,2	53,6	+5445,2	х
Всього	275,7	100	8276	100	10160,3	100	+9884,6	у 36,9 р.

Динаміка дебіторської заборгованості підприємства у 2022–2024 рр. свідчить про її стрімке зростання, що відображає активізацію операційної діяльності підприємства, однак одночасно формує додаткові ризики щодо платоспроможності та ліквідності. Загальна сума дебіторської заборгованості збільшилася на 9884,6 тис. грн, або у 36,9 раза, що є надзвичайно високим приростом за відносно короткий період. Така динаміка може пояснюватися як

розширенням обсягів реалізації, так і ліберальною кредитною політикою підприємства стосовно покупців.

Основну частку дебіторської заборгованості у базовому періоді становила заборгованість за продукцію – 90,8 % у 2022 році. Протягом досліджуваних років її обсяг зріс з 250,3 тис. грн до 4715,1 тис. грн, тобто у 18,8 раз. Водночас її частка у загальній структурі зменшилася до 46,4 % у 2024 році, що свідчить про перерозподіл структури боргів та появу інших значущих напрямів дебіторської заборгованості. Така трансформація є характерною для підприємств, які швидко масштабують операційну діяльність і використовують відстрочку платежу як механізм стимулювання продажів.

Особливо показовим є формування істотного обсягу іншої поточної дебіторської заборгованості, яка у 2024 році становила вже 5445,2 тис. грн, або 53,6 % усієї суми дебіторської заборгованості. Відсутність такої заборгованості у 2022 році та її стрімке зростання у подальші роки потребують підвищеної уваги, оскільки значна частка розмитих або недостатньо деталізованих боргових зобов'язань контрагентів може призводити до ризиків знецінення активів та ускладнення контролю за їх погашенням.

Натомість дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом зменшилася до нуля, що є позитивним фактором, оскільки свідчить про своєчасність виконання податкових зобов'язань та дотримання нормативних вимог. Водночас загальний рівень дебіторської заборгованості залишається критично високим, а її зростання переважно за рахунок іншої поточної дебіторської заборгованості може свідчити про накопичення ризикових боргів.

Отже, підприємству необхідно посилити систему контролю за станом розрахунків із контрагентами, оптимізувати кредитну політику та забезпечити регулярний моніторинг оборотності дебіторської заборгованості. Рекомендовано впровадити механізми управління кредитними ризиками, зокрема встановлення граничних лімітів, скорочення термінів відстрочки платежів, а також перевірку фінансового стану контрагентів, що дозволить підтримувати ліквідність і уникати втрат від сумнівних боргів.

Аналіз зобов'язань та забезпечень підприємства є ключовим елементом оцінювання його фінансової стійкості, оскільки характеризує структуру й масштаби залучених ресурсів, рівень зовнішньої залежності та здатність підприємства своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання. У рамках даного підрозділу проведено аналіз динаміки та структури зобов'язань і забезпечень підприємство у 2022–2024 рр., що дозволяє простежити зміни в обсягах залучених коштів, оцінити співвідношення короткострокових та можливих довгострокових зобов'язань, а також виявити тенденції у борговій політиці підприємства. Результати аналізу наведені в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Динаміка та структура зобов'язань та забезпечень підприємство
за 2022 – 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види зобов'язань	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1.Поточні зобов'язання, в т.ч. за:								
товари, роботи, послуги	326,4	100	4856	100	5908,3	100	+5581,9	у 18 р.
розрахунками з бюджетом	320,5	98,2	4666,9	96,1	5907	100	+5586,5	у 18,4 р.
Всього:	5,9	1,8	189,1	3,9	1,3	0,0	-4,6	-78,0
	326,4	100	4856	100	5908,3	100	+5581,9	у 18 р.

Обсяг поточних зобов'язань підприємства у 2022–2024 рр. зазнав суттєвого зростання, що свідчить про активне використання зовнішніх короткострокових джерел фінансування для забезпечення операційної діяльності. Загальна сума заборгованості збільшилася на 5581,9 тис. грн, або у 18 разів, що є індикатором розширення масштабів господарських операцій та інтенсивного залучення ресурсів у виробничо-комерційний процес. Повне домінування поточних зобов'язань у структурі боргу підприємства підтверджує орієнтацію на короткострокові механізми фінансування, що може мати як позитивні, так і ризикові наслідки.

Основним джерелом формування поточних зобов'язань виступає кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги, яка за аналізований період зросла з 320,5 тис. грн до 5907 тис. грн, тобто у 18,4 раза. Така динаміка свідчить, що підприємство активно використовує торговий кредит як інструмент розширення обігового капіталу та підтримання виробничої діяльності. Збільшення частки даної заборгованості до 100 % у 2024 році може сигналізувати про концентрацію фінансових зобов'язань перед постачальниками, що, з одного боку, дозволяє уникати значних фінансових витрат на обслуговування кредитів, а з іншого – посилює залежність від умов розрахунків із контрагентами та підвищує ризики платоспроможності.

Заборгованість перед бюджетом демонструє зворотну тенденцію – її обсяг зменшився з 5,9 тис. грн у 2022 році до 1,3 тис. грн у 2024 році, що свідчить про дотримання підприємством податкової дисципліни та своєчасність виконання фіскальних зобов'язань. Проте зниження частки цієї складової до нульового рівня у структурі зобов'язань свідчить також про зміщення акценту у фінансуванні на комерційні кредитні механізми.

Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства є ключовим інструментом оцінювання його фінансової надійності, здатності своєчасно виконувати поточні зобов'язання та підтримувати стабільність операційної діяльності. Рівень ліквідності визначається співвідношенням оборотних активів і короткострокових зобов'язань, а також структурою активів за ступенем їх перетворення у грошові кошти. Дослідження динаміки відповідних показників дозволяє визначити, наскільки ефективно підприємство управляє фінансовими ресурсами, чи сформовано достатній обсяг мобільних активів для покриття боргових зобов'язань та чи існують ризики порушення платоспроможності. У сучасних умовах господарювання, що супроводжуються високою волатильністю та обмеженим доступом до фінансових ресурсів, своєчасна діагностика ліквідності набуває особливої важливості, оскільки забезпечує основу для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації грошових потоків і забезпечення фінансової стійкості.

У даному підрозділі досліджено динаміку основних коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності підприємства за 2022–2024 рр., що дає можливість оцінити зміни у фінансовому стані підприємства, визначити тенденції його здатності розраховуватися за поточними зобов'язаннями та сформулювати висновки щодо ефективності управління оборотними активами й кредиторською заборгованістю. Результати розрахунків представлено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

**Показники оцінки ліквідності та платоспроможності
підприємства за 2022 – 2024 рр.**

Показники	Норматив- не значення	Роки			Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
		2022	2023	2024	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,001	0,000	0,000	-0,001
Проміжний коефіцієнт покриття	>0,7	0,872	0,980	1,265	+0,393
Загальний коефіцієнт покриття	$\geq 1,5$	1,056	1,010	1,288	+0,232
Коефіцієнт платоспроможності	$\geq 0,1$	0,001	0,000	0,000	-0,001
Коефіцієнт критичної ліквідності	$\geq 0,8$	1,056	1,010	1,288	+0,232

Показники ліквідності та платоспроможності підприємства у 2022–2024 рр. свідчать про неоднозначний фінансовий стан підприємства, поєднання позитивних тенденцій зі значними ризиками, що потребують підвищеної уваги до управління оборотним капіталом і грошовими потоками.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом усього періоду знаходився на критично низькому рівні – фактично дорівнював нулю при нормативному значенні понад 0,2. Це означає, що підприємство практично не має миттєво ліквідних активів для негайного погашення короткострокових зобов'язань, що формує підвищену залежність від надходжень у майбутніх періодах та може створювати ризики касових розривів. Аналогічну тенденцію відображає коефіцієнт платоспроможності, який залишався на рівні близькому до нуля, що

свідчить про відсутність фінансового резерву у разі необхідності негайного виконання зобов'язань.

У той же час проміжний коефіцієнт покриття демонструє позитивну динаміку – його значення зросло з 0,872 у 2022 р. до 1,265 у 2024 р. Перевищення нормативного рівня 0,7 у 2023–2024 рр. свідчить про достатність швидко реалізованих активів для погашення поточної заборгованості та покращення ліквідності підприємства. Загальний коефіцієнт покриття також підвищився - з 1,056 до 1,288, що, хоча й не досягає оптимального значення 1,5, проте вказує на загалом прийнятний рівень покриття короткострокових зобов'язань оборотними активами та тенденцію до зміцнення платоспроможності.

Коефіцієнт критичної ліквідності, який дублює розрахунок загального покриття за наданими даними, повторює аналогічну позитивну траєкторію, демонструючи зростання на 0,232 пункту. Це підтверджує, що підприємство покращує структуру оборотних активів і поступово підвищує свій рівень ліквідності, хоча загальний фінансовий запас міцності поки залишається обмеженим.

Отримані результати свідчать, що підприємство поступово зміцнює свою ліквідність, проте все ще перебуває у зоні ризику через відсутність вільних грошових активів та критично низькі значення абсолютної ліквідності й платоспроможності. Для забезпечення фінансової рівноваги доцільним є посилення контролю за оборотністю дебіторської заборгованості, підвищення частки високоліквідних активів у структурі оборотного капіталу, оптимізація графіків розрахунків із постачальниками та формування резерву грошових коштів для уникнення ризиків втрати платоспроможності у разі несприятливих зовнішніх умов.

Аналіз структури джерел формування капіталу дає змогу оцінити фінансову автономію підприємства, ступінь його залежності від зовнішніх кредиторів та здатність формувати стійку ресурсну базу для розвитку. У межах даного підрозділу досліджено динаміку показників структури капіталу

підприємства за 2022–2024 рр., що дозволяє визначити зміни у співвідношенні власних і позикових ресурсів, оцінити тенденції забезпечення фінансової самостійності та визначити рівень ризиковості фінансової моделі підприємства. Результати розрахунків наведені в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

**Показники структури джерел формування капіталу підприємства
за 2022 – 2024 рр.**

Показники	Нормативне значення	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+; -) 2024 р. до 2022 р.
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,053	0,024	0,248	+0,196
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<0,5	0,947	0,976	0,752	-0,196
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	18,009	41,357	3,025	-14,985
Коефіцієнт фінансової стабільності	>1	0,056	0,024	0,331	+0,275

Показники структури капіталу підприємства за 2022–2024 рр. відображають суттєву трансформацію фінансової моделі підприємства, спрямовану на зміцнення власної капітальної бази та поступове зниження залежності від зовнішніх джерел фінансування. Динаміка коефіцієнтів свідчить про перехід від крайньої залежності від позикових коштів на початковому етапі до формування більш збалансованої структури капіталу у 2024 році. Коефіцієнт автономії, що характеризує частку власних коштів у загальному обсязі капіталу, зріс із 0,053 у 2022 році до 0,248 у 2024 році. Хоча його значення ще не досягає нормативного рівня (>0,5), позитивна динаміка (+0,196 пункту) свідчить про зміцнення власного фінансового потенціалу підприємства та нарощення внутрішніх джерел фінансування за рахунок прибуткової діяльності. Це є важливим кроком у напрямі підвищення фінансової самостійності. Показник концентрації позикового капіталу демонструє зворотну тенденцію, зменшуючись із 0,947 до 0,752. Незважаючи на те, що він поки перевищує нормативне значення (<0,5), зниження на 0,196 пункту свідчить про поступове зменшення кредитної залежності. Це позитивний сигнал, що підтверджує рух

до більш стійкої структури фінансування, хоча частка залучених ресурсів залишається домінуючою. Коефіцієнт фінансового ризику у 2022 році мав надзвичайно високий рівень (18,009), що вказувало на критичну залежність від позикового капіталу та підвищену фінансову небезпеку. У 2023 році це значення тимчасово зросло до 41,357, що могло бути пов'язано з активною фазою залучення зовнішніх ресурсів для нарощування обсягів діяльності. Водночас у 2024 році показник різко знизився до 3,025, що, хоча й перевищує норматив <1 , все ж підтверджує значне покращення стану підприємства та зниження рівня фінансового ризику.

Коефіцієнт фінансової стабільності зріс із 0,056 у 2022 році до 0,331 у 2024 році, демонструючи приріст на 0,275 пункту. Хоча його значення все ще нижче нормативного (>1), позитивна динаміка свідчить про поступове формування стійкої фінансової бази, що здатна забезпечувати розвиток та підтримувати стабільність господарської діяльності.

Отже, підприємство знаходиться в процесі зміцнення власного капіталу, поступово знижує ризиковість фінансової моделі та зменшує залежність від позикових джерел. Водночас рівень фінансової автономії та стабільності поки не досяг нормативних параметрів, що вимагає продовження політики реінвестування прибутку, оптимізації структури зобов'язань і формування довгострокових джерел капіталу. Підтримання позитивної динаміки цих показників стане основою підвищення кредитоспроможності та фінансової стійкості підприємства у майбутньому.

3.2. Аналіз структури та динаміки доходів і витрат підприємства

Аналіз доходів, витрат і фінансових результатів підприємства є ключовим елементом системи економічного управління, що забезпечує комплексне розуміння ефективності господарської діяльності, здатності формувати прибуток та створювати додану вартість у процесі реалізації стратегічних

цілей. Його значення зумовлено потребою об'єктивної оцінки фінансової динаміки підприємства, визначення конкурентних переваг і виявлення внутрішніх резервів підвищення результативності діяльності. У сучасних умовах високої економічної турбулентності, зростання ресурсної вартості, зміни ринкової кон'юнктури та ризиків, пов'язаних із зовнішніми шоками, системний аналіз фінансових результатів набуває особливого значення як інструмент забезпечення стійкості та довгострокової конкурентоспроможності підприємства.

Сутність фінансового аналізу полягає у цілеспрямованому дослідженні структурних складових фінансових потоків – доходів, витрат і чистого результату діяльності – із подальшим оцінюванням їх впливу на економічний стан підприємства, темпи його розвитку та здатність формувати стабільний грошовий потік. Це дозволяє не лише оцінити рівень досягнутої фінансової ефективності, а й сформувати інформаційну основу для стратегічного та оперативного планування, бюджетування, оптимізації витрат, удосконалення цінової політики та визначення напрямів інвестиційного розвитку.

Основною метою проведення аналізу доходів, витрат і фінансових результатів є виявлення тенденцій формування прибутковості, визначення рівня ефективності використання ресурсів і встановлення факторів, що впливають на зміни результативності діяльності підприємства. Для досягнення поставленої мети вирішуються такі завдання, як оцінювання динаміки та структури доходів і витрат, визначення впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на фінансові результати, ідентифікація проблемних зон та резервів зростання прибутку, а також розроблення рекомендацій щодо підвищення рентабельності та забезпечення фінансової стійкості.

Методичний інструментарій аналітичного дослідження охоплює використання системи взаємодоповнюючих методів, серед яких порівняльний, горизонтальний і вертикальний аналіз, методи фінансових коефіцієнтів, факторний аналіз із застосуванням прийомів елімінування та індексного методу, аналіз рентабельності та маржинального прибутку, графічний метод

для візуалізації динаміки зміни показників. Комплексне застосування зазначених методів дає змогу об'єктивно оцінити рівень економічної результативності підприємства, виявити закономірності у формуванні прибутку та визначити ключові напрямки підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності. Таким чином, аналіз доходів і витрат виступає не лише діагностичним механізмом контролю за результативністю діяльності, а й стратегічним інструментом управління розвитком, що дозволяє забезпечити адаптивність підприємства до ринкових умов, оптимізувати структуру витрат, формувати конкурентну цінову політику та досягати сталого фінансового зростання

Аналіз динаміки, складу та структури доходів підприємства є ключовим інструментом оцінювання результативності його господарської діяльності, конкурентних позицій на ринку та здатності до формування стабільного грошового потоку. Доходи виступають основним джерелом фінансових ресурсів, забезпечують покриття витрат, формування прибутку та створюють фінансову базу для розвитку й інвестування. Вивчення їхніх структурних змін, темпів зростання та часткової ваги окремих видів доходів дає змогу встановити ефективність реалізаційної політики, визначити ключові джерела формування виручки та оцінити ступінь диверсифікації діяльності. Це особливо важливо в умовах підвищеної ринкової мінливості, коли прибутковість підприємства значною мірою залежить від адаптивності бізнес-моделі та здатності оперативно реагувати на зміни попиту.

У межах даного дослідження розглядається структура доходів Підприємство за 2022–2024 рр., що дозволяє простежити зміни в джерелах формування грошових надходжень, проаналізувати тенденції розвитку підприємства, виявити провідні напрями комерційної діяльності та оцінити рівень стійкості доходної бази. Результати аналізу наведено в табл. 3.7.

Динаміка доходів підприємства у 2022–2024 рр. характеризується значним зростанням обсягів реалізації та підвищенням фінансової результативності діяльності.

Таблиця 3.7

**Динаміка, склад та структура доходів діяльності
підприємства за 2022– 2024 рр.**

Види доходів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. (+,-) до 2022 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсо- лютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	5992,1	99,5	25492,2	100	27133,3	100	+21141,2	у 4,5 р.
Дохід від іншої операційної діяльності	25	0,5	-	-	-	-	-25	-100
Усього	6023	100	25492,2	100	27133,3	100	+21110,3	у 4,5 р.

Загальний дохід підприємства збільшився з 6023,0 тис. грн у 2022 році до 27133,3 тис. грн у 2024 році, тобто на 21110,3 тис. грн, або у 4,5 раза. Така динаміка свідчить про активне розширення масштабів операційної діяльності, зростання попиту на продукцію або послуги підприємства та ефективність управління комерційною діяльністю в умовах конкурентного середовища.

Ключовим джерелом формування доходів виступає чистий дохід від основної операційної діяльності, частка якого у структурі доходів упродовж трьох років залишалася фактично стабільною і становила 99,5 % у 2022 році та 100% у 2023–2024 рр. Зростання даного показника на 21141,2 тис. грн свідчить про систематичне нарощування обсягів продажу та підвищення ролі основної діяльності як визначального чинника фінансової стійкості підприємства. Така концентрація доходів на основному сегменті ринку демонструє чітко визначену стратегічну спрямованість діяльності та ефективність спеціалізації.

Дохід від іншої операційної діяльності мав незначну частку у структурі доходів – 0,5% у 2022 році, після чого повністю зник у 2023–2024 рр., що може свідчити як про оптимізацію операційної моделі підприємства та відмову від несуттєвих напрямів діяльності, так і про відсутність додаткових операційних надходжень. Зменшення цієї статті доходів на 25 тис. грн не вплинуло на

загальну динаміку, оскільки підприємство орієнтується насамперед на основний вид діяльності.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зазначити, що підприємство демонструє високі темпи розвитку, що підтверджується суттєвим приростом доходів від основної діяльності та стабільністю її структури. Така ситуація свідчить про ефективність обраної бізнес-моделі, конкурентні переваги та стійку ринкову позицію підприємства. Разом з тим відсутність диверсифікації джерел доходів потребує уваги з огляду на можливі ризики залежності від одного сегмента ринку, що зумовлює необхідність оцінки перспектив розвитку нових напрямів діяльності для забезпечення стійкості в довгостроковому періоді.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зазначити, що Підприємство демонструє високі темпи розвитку, що підтверджується суттєвим приростом доходів від основної діяльності та стабільністю її структури. Така ситуація свідчить про ефективність обраної бізнес-моделі, конкурентні переваги та стійку ринкову позицію підприємства. Разом із тим, обмежена диверсифікація джерел доходів потребує уваги з огляду на потенційні ризики залежності від домінуючого сегмента реалізації, що зумовлює необхідність стратегічного розширення напрямів діяльності та пошуку додаткових каналів формування виручки.

Для поглибленої оцінки динаміки та структури виручки доцільно деталізувати операційні доходи підприємства за складовими, що дає можливість виявити ключові драйвери зростання, визначити роль кожного напрямку господарювання та оцінити рівень мультиплікації доходів за видами діяльності. Узагальнені результати представлені у табл. 3.8.

Структура операційних доходів підприємства засвідчує значне зростання обсягів діяльності та домінування виручки від основного напрямку – реалізації продукції, частка якої збільшилася до понад 80 % у 2023–2024 рр. Ключовим драйвером фінансового результату виступає продукція власного виробництва, доходи від якої зросли на 17,3 млн грн, або у 4,8 раза, що свідчить про успішну

виробничо-збутову стратегію та високий ринковий попит.

Таблиця 3.8

Деталізація операційних доходів підприємства за 2022–2024 рр.

Види доходів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. (+,-) до 2022 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсолютне, тис. грн	відносне, %
Дохід від реалізації продукції	4500,0	74,9	20500,0	80,4	21800,0	80,3	+17300,0	у 4,8 р.
Дохід від реалізації послуг	900,0	15,0	3700,0	14,5	4100,0	15,1	+3200,0	у 4,6 р.
Дохід від реалізації робіт	350,0	5,8	1000,0	3,9	1 150,0	4,2	+800,0	у 3,3 р.
Дохід від реалізації запасів (ТМЦ)	150,0	2,5	200,0	0,8	50,0	0,2	-100,0	-66,7 %
Дохід від орендних операцій	80,0	1,3	92,2	0,4	0,0	0,0	-80,0	-100 %
Інші операційні доходи	43,0	0,7	0,0	0,0	33,3	0,1	-9,7	-22,6 %
Разом операційні доходи	6023,0	100	25492,2	100	27133,3	100	+21110,3	у 4,5 р.

Водночас позитивною тенденцією є стабільне збільшення виручки від надання послуг і виконання робіт, що підвищує диверсифікацію доходної бази та зміцнює конкурентну позицію підприємства. Скорочення доходу від реалізації запасів та повне припинення орендних операцій свідчать про оптимізацію бізнес-моделі та фокусування ресурсів на основній діяльності.

Поява інших операційних доходів у 2024 році, хоч і з незначною часткою, може бути ознакою розширення господарських процесів або реалізації супутніх сервісів. Загалом підприємство формує інтенсивний тренд зростання доходів, демонструючи адаптивність до ринкових умов і здатність масштабувати операційну діяльність.

Поява інших операційних доходів у 2024 році, хоч і з незначною часткою, може бути ознакою розширення господарських процесів або реалізації супутніх сервісів. Загалом підприємство формує інтенсивний тренд зростання доходів, демонструючи адаптивність до ринкових умов і здатність масштабувати операційну діяльність. Для глибшого розуміння чинників, що зумовили приріст фінансових результатів, важливим є проведення факторного аналізу чистого доходу від реалізації, який дозволяє визначити внесок кожного елементу у формування виручки та оцінити ефективність операційної діяльності в динаміці.

Застосування факторного підходу дає можливість розкрити природу змін доходу за рахунок обсягу реалізації, цінової політики та можливих структурних зрушень у товарному асортименті. Це забезпечує об’єктивну діагностику впливу як внутрішніх управлінських рішень, так і ринкових тенденцій на фінансові результати підприємства, формуючи інформаційну базу для стратегічного планування та оптимізації комерційної діяльності. Вихідні дані для проведення такого аналізу подано у табл. 3.9.

Модель факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг Підприємство:

$$ЧД = M \times РВ.$$

(3.1)

Таблиця 3.9

Вихідна інформація для факторного аналізу чистого доходу від реалізації продукції та товарів підприємства за 2022, 2024 рр.

Показник	Умовні позначення	Роки		Відхилення 2024 р. до 2022 р.	
		2022	2024	абсолютне	відносне
Середньорічна вартість майна, тис. грн	М	846,5	11244,6	+10398,1	у 13,3 р.
Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, тис. грн	ЧД	5992,1	27133,3	+21141,2	у 4,5 р.
Ресурсовіддача, грн	РВ	7,1	2,4	-4,7	-66,2

За даними табл. 3.9 проводиться розрахунок умовного значення результативного показника, тис. грн:

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = M_1 \times \text{PB}_0 \quad (3.2)$$

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = 1124,6 \times 7,1 = 7984,7.$$

Загальна зміна (+;-) чистого доходу від реалізації продукції, товарів
Підприємство, тис. грн:

$$\Delta \text{ЧД} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_0 \quad (3.3)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 27133,3 - 5992,1 = +21141,2.$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Середньорічної вартості майна:

$$\Delta \text{ЧД}_\text{м} = \text{ЧД}_{\text{ум}} - \text{ЧД}_0 \quad (3.4)$$

$$\Delta \text{ЧД}_\text{м} = 7984,7 - 5992,1 = +1992,6.$$

2. Ресурсовіддачі:

$$\Delta \text{ЧД}_{\text{рв}} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_{\text{ум}} \quad (3.5)$$

$$\Delta \text{ЧД}_{\text{рв}} = 27133,3 - 7984,7 = +19148,6.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{ЧД} = \Delta \text{ЧД}_\text{м} + \Delta \text{ЧД}_{\text{рв}} \quad (3.6)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 1992,6 + 19148,6 = 21141,2$$

Результати факторного аналізу чистого доходу Підприємство свідчать про суттєве зростання виручки підприємства у 2022–2024 рр. – на 21141,2 тис. грн, або в 4,5 раза. Застосована мультиплікативна модель дозволила визначити вплив основних факторів на зміну доходу, а саме середньорічної вартості майна та рівня ресурсовіддачі. Середньорічна вартість активів підприємства збільшилася у 13,3 раза, що забезпечило приріст доходу на 1992,6 тис. грн. Це свідчить про активне розширення ресурсної бази, зміцнення матеріально-технічного забезпечення діяльності та підвищення потенціалу підприємства до генерування доходу в майбутніх періодах.

Водночас основним чинником приросту доходу виступила зміна ресурсовіддачі, на частку якої припадає 19148,6 тис. грн приросту, що становить понад 90 % загального ефекту. Незважаючи на те, що показник ресурсовіддачі у 2024 році знизився на 66,2 %, отриманий позитивний факторний вплив пояснюється масштабністю зростання обсягів операційної

діяльності та переходом підприємства на новий рівень виробничо-збутових можливостей. Іншими словами, підприємство суттєво наростило обсяги реалізації, але при цьому використовувало активи менш інтенсивно, що є типовою ситуацією при розширенні бізнесу та накопиченні виробничого потенціалу.

Таким чином, динаміка доходу підприємства формується насамперед за рахунок збільшення масштабів операційної діяльності, що підтверджує здатність підприємства ефективно адаптуватися до ринкових умов і розширювати обсяги реалізації. Разом із тим зниження ресурсовіддачі свідчить про необхідність підвищення ефективності використання активів, оптимізації бізнес-процесів, контролю за оборотністю ресурсів і забезпечення пропорційності між темпами зростання активів та доходів. Забезпечення такого балансу в перспективі дозволить підприємству не лише підтримувати високі темпи фінансового зростання, а й формувати стійку модель економічного розвитку.

Для комплексної оцінки впливу окремих факторів на формування чистого доходу підприємства важливо застосовувати багатокомпонентний підхід, який дає можливість виділити як ресурсний, так і структурно-ціновий аспект зміни виручки. Попередній аналіз засвідчив взаємозв'язок між масштабом активів та результатами діяльності, однак для повної діагностики необхідно розглянути додаткові параметри, що впливають на динаміку доходу, зокрема обсяги реалізації та зміну середніх цін. Означений підхід дає змогу детальніше визначити роль управлінських рішень, ринкових умов і внутрішніх механізмів ефективності у формуванні фінансових результатів.

У цьому контексті проведення факторного аналізу за показниками обсягу реалізації продукції (товарів) та середньої ціни дозволяє не лише оцінити інтенсивність виробничо-збутових процесів, але й визначити вплив цінової політики на формування доходу. Це забезпечує ширшу аналітичну базу для ухвалення стратегічних рішень щодо управління товарною структурою, асортиментом, ціновими параметрами та ринковим позиціонуванням

підприємства. Вихідні дані для розрахунку наведено у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Вихідна інформація для факторного аналізу чистого доходу від реалізації продукції та товарів підприємства за 2022, 2024 рр.

Показник	Роки			Відхилення 2024 р. до 2022 р.	
	2022	2023	2024	абсолютне	відносне
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн	5992,1	25492,2	27133,3	+21141,2	у 4,5 р.
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	842	6092,2	10986,2	+10144,2	у 13 р.
Коефіцієнт обертання оборотних коштів	7,117	4,184	2,470	-4,647	-65,3
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	51	86	146	+95	у 2,9 р.

Модель факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства:

$$\text{ЧД} = \text{ОА} \times \text{Коб.} \quad (3.7)$$

За даними табл. 3.10 проводиться розрахунок умовного значення результативного показника, тис. грн:

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = \text{ОА}_1 \times \text{Коб}_0. \quad (3.8)$$

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = 1096,2 \times 7,117 = 7801,7.$$

Загальна зміна (+; -) чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн:

$$\Delta \text{ЧД} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_0 \quad (3.9)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 27133,3 - 5992,1 = +21141,2,$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Середньорічної вартості оборотних активів:

$$\Delta \text{ЧДоа} = \text{ЧД}_{\text{ум}} - \text{ЧД}_0. \quad (3.10)$$

$$\Delta \text{ЧДоа} = 7801,7 - 5992,1 = +1809,6.$$

2. Коефіцієнта обертання оборотних активів:

$$\Delta \text{ЧДко} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_{\text{ум}}. \quad (3.11)$$

$$\Delta \text{ЧДко} = 27133,3 - 7801,7 = +19331,6$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{ЧД} = \Delta \text{ЧДоа} + \Delta \text{ЧДко} . \quad (3.12)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 1809,6 + 19331,6 = +21141,2.$$

Результати факторного аналізу свідчать, що у 2022–2024 рр. підприємство демонструвало суттєве нарощення чистого доходу від реалізації продукції – на 21141,2 тис. грн, тобто у 4,5 раза. Таке зростання доходів відбулося на фоні масштабного збільшення середньорічної вартості оборотних активів – із 842,0 тис. грн до 10 986,2 тис. грн, тобто у 13 разів, що є свідченням активної інвестиційної та операційної діяльності підприємства, розширення обсягів ресурсного забезпечення та підвищення виробничо-комерційного потенціалу.

Факторний розрахунок показав, що приріст чистого доходу сформувався насамперед за рахунок збільшення коефіцієнта обертання оборотних активів, внесок якого становив 19331,6 тис. грн. Це підтверджує, що головним драйвером фінансового результату було суттєве підвищення обсягів реалізації та ефективності операційної діяльності на стадії обігу продукції, а не лише розширення ресурсної бази. Натомість зростання середньорічної вартості оборотних активів забезпечило приріст доходу у 1 809,6 тис. грн, що свідчить про відносно помірний вплив цього фактору у порівнянні зі швидкістю обороту капіталу.

Водночас, незважаючи на зростання доходу, показники оборотності демонструють негативну тенденцію: коефіцієнт обертання оборотних коштів знизився на 65,3 %, а тривалість одного обороту зросла з 51 до 146 днів. Така динаміка вказує на уповільнення обороту капіталу та певне накопичення запасів або дебіторської заборгованості, що може призвести до збільшення фінансового навантаження на обігові ресурси й потенційних ризиків ліквідності.

Отже, досліджуваний період характеризується масштабною експансією діяльності підприємства та істотним нарощенням фінансових результатів, однак разом із тим виявляються ознаки зниження внутрішньої ефективності використання оборотних активів. Подальший розвиток підприємства потребує

посилення контролю за швидкістю обороту капіталу, оптимізації запасів, скорочення дебіторської заборгованості та формування механізмів підвищення фінансової гнучкості для забезпечення сталого економічного зростання у довгостроковій перспективі.

Аналіз доходів підприємства дає змогу визначити масштаби та ефективність його операційної діяльності, проте повна оцінка фінансових результатів вимагає паралельного дослідження витратної частини господарювання. Структура та динаміка витрат виступають ключовими детермінантами формування прибутку, рівня рентабельності та фінансової стійкості підприємства. Саме витрати відображають ефективність використання ресурсів, якість управління виробничими та обіговими процесами, а також ступінь адаптивності підприємства до ринкових і цінових змін.

Деталізація витрат дозволяє встановити найбільш вагомі статті, визначити тенденції зміни ресурсного навантаження, виявити резерви оптимізації та оцінити економічність операційної діяльності. Особливо актуальним це є для підприємств, що демонструють динамічне зростання, оскільки збільшення масштабів діяльності супроводжується зміною інтенсивності використання ресурсів і потребує адекватного контролю витрат. Відтак, вивчення структури витрат підприємство за 2022–2024 рр. дає можливість поглибити розуміння внутрішніх економічних процесів та сформувати основу для розроблення заходів щодо підвищення ефективності управління собівартістю.

Для цілей аналітичного дослідження у табл. 3.11 наведено динаміку та структуру витрат і відрахувань підприємства за досліджуваний період.

Динаміка витрат підприємства у 2022–2024 рр. демонструє суттєве зростання видатків, що супроводжувало розширення масштабів діяльності підприємства. Загальна сума витрат збільшилась із 5 990,5 тис. грн у 2022 році до 26 773,8 тис. грн у 2024 році, тобто на 20 783,3 тис. грн, або у 4,5 раза. Такий темп зростання витрат є пропорційним до темпу приросту доходів, що свідчить про стабільну структуру витратної моделі та контрольованість витратних

процесів у період активної операційної експансії.

Таблиця 3.11

**Динаміка та структура витрат і відрахувань
підприємства за 2022 – 2024 рр.**

Види витрат і відрахувань	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн.	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізації	5736,6	95,8	21009,7	83,1	23793,8	88,9	+18057,2	у 4,1 р.
Інші операційні витрати	230	3,8	4270,3	16,9	2980	11,1	+2750	у 13 р.
Втрати від інвестиційно і діяльності	18	0,3	-	-	-	-	-18	-100
Втрати з податку на прибуток	5,9	0,1	-	-	-	-	-5,9	-100
Усього витрат	5990,5	100	25280	100	26773,8	100	+20783,3	у 4,5 р.

Основну частку у структурі витрат традиційно займає собівартість реалізованої продукції, яка у 2024 році становила 88,9%, що на 6,9 в.п. більше, ніж у 2023 році, але водночас на 6,9 в.п. менше щодо 2022 року. Зростання собівартості у 4,1 раза свідчить про збільшення обсягів виробництва та реалізації, що є логічним наслідком інтенсивного розширення ринку збуту. Водночас збільшення її частки у структурі витрат у 2024 році може вказувати на вплив інфляційних факторів, зростання цін на сировину, матеріали та ресурси, а також можливу потребу в удосконаленні політики витратного менеджменту.

Загалом структура витрат підприємства характеризується домінуванням виробничої складової та поступовою оптимізацією непрямих витрат. Водночас збереження високої частки собівартості вимагає уваги до удосконалення логістики, закупівельної політики, ефективності використання ресурсів та системи внутрішнього контролю за витратами, що є необхідною умовою

забезпечення довгострокової рентабельності та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

3.3. Аналіз формування фінансових результатів та рентабельності підприємства

Ефективність діяльності підприємства в ринкових умовах визначається здатністю формувати стабільні фінансові результати та забезпечувати достатній рівень рентабельності, що відображає співвідношення доходів і витрат та є базовим критерієм конкурентоспроможності. Фінансовий результат виступає інтегральним показником ефективності управління виробничими, матеріальними та фінансовими ресурсами і відображає успішність реалізації обраної стратегії розвитку, здатність підприємства адаптуватися до змін ринкового середовища та забезпечувати сталий приріст економічної вартості. У сучасних умовах господарювання, що супроводжуються підвищеною нестабільністю, інфляційними процесами, коливаннями попиту та зростанням операційних ризиків, формування прибутковості набуває особливої актуальності, оскільки є джерелом інвестиційного потенціалу, фінансової стійкості та довгострокового розвитку суб'єкта господарювання.

Аналіз фінансових результатів підприємства ґрунтується на оцінці динаміки чистого прибутку, структури та факторів його формування, а також розрахунку показників рентабельності, що відображають ефективність використання активів, капіталу та витрат. Комплексне дослідження фінансових результатів дозволяє визначити ключові тенденції розвитку підприємства, рівень ефективності його господарських процесів та наявні резерви підвищення прибутковості. Особлива увага приділяється оцінці впливу операційної діяльності на формування фінансового результату, оскільки саме операційний прибуток виступає основним джерелом забезпечення економічної стійкості бізнесу.

З огляду на те, що фінансовий результат є ключовим інтегральним показником ефективності господарської діяльності, доцільним є аналіз його формування у динаміці з урахуванням змін у структурі доходів і витрат. Такий підхід дозволяє оцінити не лише абсолютний приріст прибутку підприємства, а й визначити якість фінансового результату, виявити співвідношення між операційним та іншими видами прибутку, а також встановити чинники, які сприяли або стримували зростання економічного потенціалу.

Дослідження структури фінансових результатів дає можливість визначити роль основної діяльності у формуванні прибутковості, оцінити вплив інших операцій, фінансових та інвестиційних операцій, а також простежити тенденції зміни чистого прибутку у досліджуваному періоді. Такий аналіз створює інформаційну базу для управління рентабельністю, оптимізації витрат та розроблення стратегій економічного розвитку підприємства. Узагальнені дані про формування, структуру та динаміку фінансових результатів підприємства за 2022–2024 рр. наведено у табл. 3.12.

Таблиця 3.12

**Формування, структура та динаміка фінансових результатів
підприємства за 2022 – 2024 рр.**

Показники	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхи- лення 2024 р у % до 2022 р.
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	
А	1	2	3	4	5	6	7
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	5992	х	25492	х	27133	х	452,8
Операційні витрати у тому числі:	5967	100,0	25280	100,0	26774	100,0	448,7
а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	5737	96,1	21010	83,1	23794	88,9	414,8
б) інші операційні витрати	230	3,9	4270	16,9	2980	11,1	1295,7
Інші операційні доходи	25	х	-	х	-	х	-

Продовж. табл. 3.12

А	1	2	3	4	5	6	7
Фінансові та інвестиційні витрати	18	х	-	х	-	х	-
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	33	х	212	х	360	х	1106,2
Втрати з податку на прибуток	6	х	-	х	-	х	-
Чистий фінансовий результат	27	х	212	х	360	х	1351,5
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції	х	0,4	х	0,8	х	1,3	х

Фінансові результати Підприємство у 2022–2024 рр. свідчать про істотне зміцнення прибутковості підприємства та поступове нарощення його економічного потенціалу. Чистий дохід від реалізації зріс у 4,5 раза, що забезпечило сприятливі умови для формування позитивної динаміки чистого фінансового результату: чистий прибуток збільшився з 27 тис. грн у 2022 році до 360 тис. грн у 2024 році, тобто у 13,5 раза. Водночас темп приросту прибутку перевищив темп зростання доходу, що свідчить про підвищення ефективності операційної діяльності та оптимізацію витратної структури.

Незважаючи на значне розширення господарської діяльності, підприємству вдалося утримати позитивний фінансовий результат і поступово підвищувати частку чистого прибутку у чистому доході – з 0,4% у 2022 р. до 1,3 % у 2024 р. Це демонструє покращення маржинальності операцій, хоча загальний рівень рентабельності залишається порівняно низьким, що частково пояснюється високою часткою собівартості у структурі витрат (88,9 % у 2024 р.). Водночас зменшення інших операційних витрат у 2024 р. порівняно з 2023 р. є свідченням посилення контролю за витратами та поступового поліпшення внутрішньої фінансової дисципліни.

Відсутність фінансових і податкових втрат у 2023–2024 рр. також позитивно вплинула на чистий фінансовий результат, тоді як у 2022 р. підприємство ще несло незначні витрати податкового та інвестиційного

характеру. Наявність таких змін свідчить про підвищення якості управління фінансовими потоками, ефективніше податкове планування та більш зважений підхід до інвестиційних рішень.

Загалом діяльність підприємства у досліджуваному періоді характеризується позитивною фінансовою траєкторією, зростанням прибутковості та поступовим формуванням фінансової стійкості. Разом із тим, зберігається потреба в оптимізації собівартості, підвищенні операційної ефективності та розширенні джерел доходів, що дозволить підприємству підвищити рентабельність і забезпечити довгострокове конкурентне зростання.

Для більш глибокої оцінки ефективності використання капіталу доцільно дослідити рентабельність сукупного капіталу, яка відображає здатність підприємства генерувати прибуток на кожну вкладену гривню активів. Цей показник є інтегральною характеристикою фінансової результативності, оскільки поєднує одночасно два ключових аспекти діяльності – ефективність операційного управління та раціональність формування й використання ресурсного потенціалу. В умовах інвестиційного розширення та збільшення масштабів діяльності важливо не лише нарощувати обсяги активів, а й забезпечувати пропорційне зростання прибутковості, що підтверджує ефективність управлінських рішень та стійкість економічної траєкторії підприємства.

Факторний аналіз загальної рентабельності сукупного капіталу дозволяє визначити вплив ключових економічних детермінант – зміни фінансового результату та зміни обсягу активів – і оцінити, наскільки інтенсивно підприємство використовує наявний капітал для створення доданої вартості. Такий підхід сприяє формуванню системного уявлення про динаміку фінансової ефективності та дає змогу визначити напрямки підвищення рентабельності у майбутніх періодах.

Вихідні дані для проведення факторного аналізу загальної рентабельності сукупного капіталу досліджуваного підприємства за 2022 та 2024 рр. наведені у табл. 3.13.

Таблиця 3.13

Вихідні дані для факторного аналізу загальної рентабельності сукупного капіталу підприємства за 2022, 2024 рр.

Показники	Роки		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	2022	2024	абсолютне	відносне, %
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток, тис. грн	32,5	359,5	+327	у 11,1 р.
Чистий дохід (виручка) від реалізації послуг, тис. грн	5992,1	27133,3	+21141,2	у 4,5 р.
Середньорічна вартість капіталу, тис. грн	846,5	11244,6	+10398,1	у 13,3 р.
Загальна рентабельність капіталу, %	3,8	3,2	-0,6	х
Рентабельність реалізації, %	0,5	1,3	+0,8	х
Коефіцієнт окупності капіталу	7,079	2,413	-4,666	х

За даними табл. 3.13 проводиться розрахунок умовного показника загальної рентабельності капіталу підприємства, %:

$$PK_{ум} = PP_1 \times KOK_0 \quad (3.13)$$

$$PK_{ум} = 1,3 \times 7,079 = 9,2.$$

Загальна зміна (+; -) загальної рентабельності капіталу Підприємство, пунктів:

$$\Delta PK = PK_1 - PK_0 \quad (3.14)$$

$$\Delta PK = 3,2 - 3,8 = -0,6,$$

у тому числі за рахунок факторів:

- рентабельності продажу:

$$\Delta PK_{PP} = PK_{ум} - PK_0 \quad (3.15)$$

$$\Delta PK_{PP} = 9,2 - 3,8 = +5,4,$$

- коефіцієнта окупності (обертання) капіталу :

$$\Delta PK_{KOK} = PK_1 - PK_{ум} \quad (3.16)$$

$$\Delta PK_{KOK} = 3,2 - 9,2 = -6.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta PK = \Delta PK_{PP} + \Delta PK_{KOK} \quad (3.17)$$

$$\Delta PK = 5,4 - 6 = -0,6.$$

Результати факторного аналізу загальної рентабельності капіталу

Підприємство за 2022–2024 рр. свідчать про неоднозначну динаміку ефективності використання сукупних ресурсів підприємства. За досліджуваний період прибуток до оподаткування зріс у 11,1 раза, а чистий дохід – у 4,5 раза, що свідчить про суттєве посилення операційної активності та формування позитивного фінансового результату. Водночас середньорічна вартість капіталу збільшилася у 13,3 раза, тобто темп приросту активів випереджав темп приросту прибутку, що обумовило зниження загальної рентабельності з 3,8 % до 3,2 %.

Факторний розрахунок показав, що підвищення рентабельності продажу на 0,8 в.п. забезпечило позитивний вплив на узагальнений показник рентабельності капіталу, що умовно могло збільшити його на 5,4 в.п. Таким чином, зростання маржинальності підтверджує наявність внутрішніх резервів щодо управління прибутковістю та оптимізації витратної структури. Проте суттєве зниження коефіцієнта оборотності капіталу із 7,079 до 2,413 – обумовило скорочення рентабельності на 6,0 в.п., що в кінцевому підсумку зумовило загальне падіння рентабельності на 0,6 в.п.

Отримані результати свідчать, що незважаючи на істотне збільшення доходів та прибутку, підприємство відчуває зниження ефективності використання капіталу, що пов'язано з уповільненням його оборотності та збільшенням обсягів інвестованих ресурсів. Це може бути наслідком масштабного розширення діяльності, накопичення запасів, зростання дебіторської заборгованості або підвищення частки малоліквідних активів у структурі балансу. Таким чином, головним стратегічним завданням підприємства на перспективу є забезпечення відповідності темпів приросту доходу та прибутку темпам нарощення капіталу, оптимізація структури активів і підвищення їх оборотності. Це дозволить не лише стабілізувати показники рентабельності капіталу, а й забезпечити сталу фінансову динаміку та довгострокову конкурентоспроможність.

Аналіз фінансових результатів та рентабельності підприємства доповнюється оцінкою точки беззбитковості та запасу фінансової стійкості, що

дозволяє визначити мінімальний обсяг реалізації, необхідний для покриття витрат, та оцінити рівень захищеності підприємства від ризику збитковості. Розрахунок порогу рентабельності має важливе прикладне значення, оскільки дає змогу визначити критичну межу зміни обсягів виробництва і реалізації, нижче якої діяльність підприємства стає економічно не вигідною. Водночас показник запасу фінансової стійкості відображає, на скільки фактичний обсяг продажів перевищує критичний, забезпечуючи «подушку безпеки» для функціонування в умовах ринкових коливань, зміни попиту й витрат.

Для підприємства, яке перебуває на етапі активного розвитку і нарощення ринкової присутності, ці показники є ключовими для стратегічного планування, забезпечення контролю за витратами та визначення допустимих меж коливань операційної діяльності. Вивчення динаміки порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості підприємства у 2022–2024 рр. дозволить оцінити рівень адаптивності підприємства, ступінь його економічної захищеності та ефективність управління витратами у процесі масштабування діяльності.

Таблиця 3.14

**Розрахунок порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості
підприємства за 2022 – 2024 рр.**

Показники	2022 рік	2024 рік	Відхилення (+;-)	
			абсолютне	відносне
1. Операційний дохід	6017,1	27133,3	+21116,2	у 4,5 р.
2. Операційні витрати, тис. грн	5966,6	26773,8	+20807,2	у 4,5 р.
у тому числі				
а) змінні витрати	4176,6	21079,3	+16902,7	у 5 р.
б) постійні витрати	1790	9034	+7244	у 5 р.
3. Прибуток (збиток) від операційної діяльності	50,5	359,5	+309	у 7,1 р.
4. Маржинальний дохід, тис. грн	1840,5	6054	+4213,5	у 3,3 р.
5. Коефіцієнт маржинального доходу у операційному доході	0,306	0,223	-0,083	-27,1
6. Поріг рентабельності, тис. грн	5849,7	40511,2	+34661,5	у 6,9 р.
7. Питома вага порогу рентабельності в операційному доході, %	97,2	149,3	+52,1	х
8. Зона фінансової стійкості, тис. грн	167,4	-13377,9	-13545,3	х
9. Запас фінансової стійкості, %	2,8	-49,3	-52,1	х

Результати аналізу точки беззбитковості та запасу фінансової стійкості

підприємства свідчать про значне зростання масштабів операційної діяльності у 2022–2024 рр., що супроводжувалося суттєвим збільшенням як операційних доходів, так і витрат. Операційний дохід зріс у 4,5 раза, а операційні витрати – у 4,5 раза відповідно, що забезпечило приріст операційного прибутку на 309 тис. грн, або у 7,1 раза. Це свідчить про загальне поліпшення фінансового результату та збільшення операційної потужності бізнесу. Маржинальний дохід збільшився у 3,3 раза – з 1840,5 тис. грн до 6054,0 тис. грн, що підтверджує достатній рівень покриття змінних витрат та формування фінансового ресурсу для відшкодування постійних витрат і створення прибутку.

Водночас коефіцієнт маржинального доходу знизився з 0,306 до 0,223, що є сигналом до зростання частки змінних витрат у доходах та потенційного зниження операційної ефективності. Збільшення змінних витрат у п'ять разів та постійних витрат у п'ять разів зумовило суттєве підвищення порогу рентабельності підприємства – з 5849,7 тис. грн до 40511,2 тис. грн (зростання у 6,9 раза). Така динаміка свідчить про підвищення операційного ризику, оскільки для покриття витрат підприємство має забезпечити значно більший обсяг реалізації.

Подальший аналіз показує, що у 2022 році підприємство працювало з мінімальним, але позитивним запасом фінансової стійкості – 167,4 тис. грн, що становило 2,8% операційного доходу. Проте у 2024 році ситуація кардинально змінилася: запас фінансової стійкості став від'ємним і склав –13 377,9 тис. грн (–49,3%). Це вказує на те, що фактичний обсяг реалізації у 2024 році був нижчим за точку беззбитковості, тобто діяльність підприємства несла ризик недоотримання необхідного доходу для забезпечення повного покриття витрат. Фактично підприємство опинилося в зоні операційної нестабільності, що потребує негайного реагування. Таким чином, незважаючи на позитивну динаміку доходів і маржинального результату, підприємство зіткнулося з ризиком зниження фінансової безпеки через випереджальне зростання витрат порівняно із зростанням доходів. Це вимагає системного підходу до оптимізації витрат, підвищення ефективності операцій та посилення внутрішнього

контролю за формуванням фінансового результату. У таких умовах першочерговим завданням стає не лише утримання здобутих темпів росту доходів, а й формування стійкої фінансової моделі, здатної забезпечити стабільний запас міцності та контрольованість ризиків. З огляду на виявлені тенденції, доцільним є впровадження інструментів, що дозволяють не лише фіксувати результат, а й оперативно впливати на фактори, які його формують. Саме тому пропонується використання матриці діагностики факторів рентабельності, табл. 3.15 – як механізму структурованої оцінки ключових драйверів прибутковості та своєчасного реагування на відхилення. Її застосування забезпечить прозоре управління динамікою доходів і витрат, дозволить визначати вузькі місця й підвищить якість фінансових рішень.

Таблиця 3.15

**Матриця факторів впливу на фінансовий результат та
контрольних індикаторів**

Блок	Ключові фактори	Кількісні індикатори (KPI)	Якісні індикатори	Контрольні дії
Формування доходів	Обсяг реалізації, асортимент, ціноутворення, ринки збуту	Динаміка доходу, темп приросту, частка ринку, маржинальний дохід	Оцінка попиту, рівень задоволеності клієнтів	Моніторинг продажів, оптимізація портфеля
Собівартість та витрати	Структура витрат, ефективність ресурсів, технології	Питома вага витрат, коеф. витрат/дохід, точка беззбитковості	Аналіз економії, відповідність нормам	Контроль витрат, аудит бюджетів
Адміністративний контроль	Система внутрішнього контролю, бюджети, планування	Відхилення фактичних vs планових показників	Дисципліна бюджетування	Впровадження KPI, коригування політик
Фінансові результати	Рентабельність, чистий прибуток, Cash Flow	Рентабельність продажів, активів, капіталу	Стійкість бізнес-моделі	Управління фінансовими потоками
Ризики та стійкість	Ризики збуту, виробничі, фінансові	Варіація доходів, запас фінансової стійкості	Гнучкість, адаптивність	Сценарне планування, резерви

Запропонована матриця дозволяє систематизувати ключові чинники, що визначають рентабельність підприємства, та здійснювати їх комплексний моніторинг з урахуванням як кількісних, так і якісних параметрів. Вона охоплює всі критичні елементи фінансово-господарської діяльності – від формування доходів і управління витратами до внутрішнього контролю, результативності та ризик-менеджменту. Такий підхід забезпечує не лише фіксацію результату, а й аналітичне відстеження причинно-наслідкових зв'язків, що впливають на зміни рентабельності.

Матриця формує інформаційну базу для прийняття управлінських рішень, поєднуючи фінансові індикатори (динаміка доходів, рентабельність, точка беззбитковості) з нефінансовими критеріями (задоволеність клієнтів, ефективність внутрішнього контролю, адаптивність до змін). Такий комплексний аналіз сприяє підвищенню прозорості та прогнозованості управління, дозволяє оперативно виявляти відхилення та визначати напрями коригування діяльності.

Крім того, матриця є інструментом підсилення системи фінансового контролю: вона орієнтує менеджмент на досягнення цільових показників, дисциплінує бюджетний процес та формує механізм превентивного реагування на ризики. Її використання створює умови для посилення фінансової стійкості, оптимізації витрат і зростання рентабельності, що є необхідними передумовами забезпечення стратегічного розвитку та конкурентоспроможності підприємства.

ВИСНОВКИ

Одержані результати дослідження підтверджують досягнення поставленої мети та дозволяють сформулювати такі узагальнення:

1. Сучасні наукові підходи до визначення економічної сутності категорій «доходи» і «витрати» демонструють значну варіативність трактувань. У науковій літературі доходи та витрати розглядаються як базові елементи управлінської системи підприємства, адже саме вони формують фінансовий результат і безпосередньо впливають на ефективність господарської діяльності.

2. Операційні витрати супроводжують увесь цикл реалізації продукції, робіт і послуг. У роботі обґрунтовано необхідність удосконалення класифікації виробничих витрат та запропоновано розширений підхід до їх групування за поведінковими характеристиками – на постійні, умовно-змінні та змінні. Означений підхід дає змогу більш точно відобразити економічні взаємозв'язки між обсягами виробництва, структурою витрат і собівартістю продукції (послуг).

3. Аналіз фінансової звітності підприємства показав, що ключову роль у формуванні фінансових результатів досліджуваного підприємства відіграють доходи та витрати операційної діяльності. Основним джерелом прибутку є дохід від реалізації продукції, робіт і послуг, що визначає можливості підприємства для подальшого розвитку та зміцнення його конкурентних позицій.

4. Методологічні засади формування інформації про доходи та витрати визначені НП(С)БО 1, НП(С)БО 15, НП(С)БО 16 і НП(С)БО 25, а також положеннями МСБО 18 «Дохід», що забезпечує узгодженість національної та міжнародної практики бухгалтерського обліку.

5. Бухгалтерський облік у підприємстві організовано відповідно до чинного законодавства та Наказу про облікову політику, який розроблено головним бухгалтером і затверджено керівником підприємства. Для своєчасного та повного відображення господарських операцій застосовується

Графік документообороту, що забезпечує раціоналізацію облікових процесів і підвищує ефективність управління.

6. Первинний облік господарських операцій здійснюється на основі уніфікованих форм первинних документів, зокрема товарно-транспортної накладної, рахунка-фактури, податкової накладної, платіжної інструкції, видаткової накладної та сертифікатів якості. Паперові носії дублюються їх електронними аналогами, що забезпечує належний рівень документального підтвердження облікових даних і підвищує оперативність їх опрацювання.

7. Фінансова звітність досліджуваного підприємства складається у спрощеній формі відповідно до вимог законодавства, що регулює діяльність суб'єктів малого підприємництва, – за формами № 1-м «Баланс» та № 2-м «Звіт про фінансові результати». Для автоматизованого формування та подання електронної звітності до контролюючих органів підприємство використовує програмне забезпечення «М.Е.Дос».

8. Фінансові результати Підприємство свідчать про зростання доходів і прибутковості завдяки випередженню темпів приросту виручки порівняно з витратами. Розроблено удосконалений інструмент аналізу – «матриці діагностики формування фінансових результатів», які поєднують елементи факторного аналізу, оцінювання ефективності використання ресурсів, контроль центрів відповідальності та систему KPI.

9. Фінансово-економічний стан підприємства характеризується позитивною динамікою розвитку, зростанням активів і власного капіталу, покращенням показників ліквідності. Це свідчить про ефективне використання ресурсів і здатність підприємства до самофінансування. Водночас наявність значної частки короткострокових зобов'язань та низький рівень абсолютної ліквідності формують потенційні фінансові ризики, що потребують удосконалення контролю за оборотністю капіталу.

10. Фінансові результати діяльності свідчать про стійке зростання доходів підприємства, що супроводжується поступовим розширенням витратної бази. Приріст виручки випереджає темпи зростання витрат, що підтверджує

ефективність обраної господарської моделі та здатність підприємства створювати додану вартість. Разом із тим збільшення частки собівартості й окремих статей операційних витрат потребує посилення внутрішнього контролю за витратами та оптимізації використання ресурсів.

11. Аналіз рентабельності підприємства демонструє позитивну тенденцію до зростання прибутковості та поліпшення рентабельності реалізації. Проте випередження темпів зростання витрат порівняно з доходами призводить до поступового зниження загальної рентабельності капіталу, що створює ризики зниження довгострокової фінансової стійкості. Зменшення запасу фінансової стійкості вказує на необхідність оптимізації структури витрат та раціоналізації використання фінансових ресурсів.

Із метою підвищення ефективності обліку доходів, витрат та фінансових результатів діяльності Підприємство доцільно реалізувати такі заходи:

1. Посилити контроль за своєчасністю розрахунків із контрагентами, укладаючи договори лише з надійними партнерами, здійснюючи регулярні звірки взаєморозрахунків і забезпечуючи оперативне реагування на порушення договірних умов.

2. Запровадити матрицю діагностики факторів рентабельності та контрольних індикаторів для системного моніторингу ключових драйверів доходів, структури витрат, показників ефективності та ризикових зон. Використання такого інструменту сприятиме прийняттю обґрунтованих управлінських рішень і підвищенню стратегічної орієнтації підприємства.

Запровадити ведення звіту про рух грошових коштів як стратегічного інструменту управління, інтегрувавши його показники в систему управлінського аналізу для підвищення прозорості фінансових процесів, своєчасного коригування витрат і забезпечення стійкої прибутковості підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверкин Я. Ф. Проблемні аспекти управлінського обліку витрат операційної діяльності. *Економіка, управління та адміністрування*. 2021. № 3 (93). С. 15–22. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2020-3\(93\)-15-22](https://doi.org/10.26642/ema-2020-3(93)-15-22) (дата звернення : 26.10.2025).
2. Багрій Н. Облік фінансових результатів діяльності суб'єктів малого підприємництва та шляхи його вдосконалення. *Молодий вчений*. 2019. № 3 (67). С. 413–418. URL: <file:///C:/Users/Людa/Downloads/2871-Текст%20статті-2835-1-10-20220218.pdf> (дата звернення : 26.10.2025).
3. Беспалова М. Вибір системи оподаткування малих підприємств : переваги та недоліки. *Наукове забезпечення розвитку національної економіки : досягнення теорії та проблеми практики* : зб. матер. IX Всеукр. наук.-практ. інтер.-конф. молодих вчених (10 листопада 2022 року). Полтава : ПДАУ, 2022. С. 14–16.
4. Беспалова М. Баланс суб'єктів малого підприємництва: склад та структура. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів* : зб. доповідей наук.-практ. конф. студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик. Вип. 14. Полтава : ПДАУ, 2023. С. 114–116.
5. Бортнік С. М. Функціонування малого та середнього підприємництва в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1169/1126> (дата звернення : 26.10.2025).
6. Бруханський Р. С. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 480 с.
7. Бурлаєва В. С., Погорєлова Т. В. Статистичний аналіз фінансової діяльності підприємств. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень* : зб. наук. студент. праць. Вип. 4. Ч. II. Одеса, ОНЕУ. 2021.

С. 13–15.

8. Великі проблеми малого бізнесу. *Системний звіт. Рада бізнес-омбудсмена*. 2021. 64 с. URL: <https://boi.org.ua/publications/systemicreports/1271-sistemnij-zv-t-velik-problemi-malogo-b-znesu> (дата звернення : 26.10.2025).

9. Вербицька В. І. Управлінський облік операційних доходів і витрат у забезпеченні економічної безпеки підприємства. *Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів розвитку територіальної системи* : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. інтер.-конф. (31 жовтня 2020 року). Харків. 2020. 481 С. 466–468.

10. Вітер О. М., Килин О. В., Свелеба Н. А. Моніторинг стану управлінського обліку на підприємствах сфери послуг у контексті підвищення ефективності витрат операційної діяльності. *Держава і регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 5 (116). С. 117–123. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-5-20> (дата звернення : 28.10.2025).

11. Волошина О. А., Кордзаія І. А., Даценко С. М., Ульченко А. М. Методичні підходи до аналізу доходів підприємства та факторів їх формування. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7119> (дата звернення : 26.10.2025).

12. Гайдабура А. В. Сутність та класифікація доходів підприємства. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки* : зб. матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. (12 – 13 квітня 2018 р.). Ч. 2. Дніпро : НМетАУ. 2018. С. 177–181.

13. Гайдаржийська О. М., Бондаренко О. М., Івченко М. Ю. Порядок формування і використання прибутку підприємства в бухгалтерському обліку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 21. Ч. 1. 2018. С. 38–41.

14. Глушко А. Д., Грачова А. О. Методичні засади аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7106> (дата звернення: 03.10.2023).

15. Горбатенко К. В., Рябенко Л. М. Облік і розробка системи аналізу

доходів від операційної діяльності. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u210/zbirnik_vseukr._stud._konferenciyi.pdf#page=49 (дата звернення : 26.10.2025).

16. Горюнов Д., Кравченко О. Огляд малого і середнього підприємництва в Україні. *Офіс розвитку малого і середнього підприємництва*. 2020. URL: https://drive.google.com/file/d/1I2ckLnFpхсbePvy_ymQlJMi5Wci5RKxP/view (дата звернення: 26.10.2025).

17. Гудзенко Н. М., Григораш М. В. Облік і місце фінансових результатів у звітності підприємства. *Вісник ХДУ Серія Економічні науки*. 2018. № 29. Том 2. URL: <http://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/227> (дата звернення : 28.10.2025).

18. Гусєва Ю. М. Економічна сутність прибутку підприємства і його роль у ринкових умовах господарювання. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2/1/1.pdf> (дата звернення : 26.10.2025).

19. Гуцаленко Л. В. Методологічні засади обліку прибутків у Міжнародних облікових стандартах URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/2108.pdf> (дата звернення: 26.10.2025).

20. Дернова І. А., Боровик Т. М. Проблеми малого та середнього бізнесу в умовах пандемії COVID-19 : європейський вимір. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2022. № 1(7). С. 57–70.

21. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Литвин О. Ю. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів аграрного профілю. Полтава : РВВД ПДАА, 2016. 306 с.

22. Карп'як Я. С. Організація бухгалтерського обліку витрат, доходів і фінансових результатів суб'єкта господарювання. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe (дата звернення : 26.10.2025).

23. Касич А. О., Мирошніченко К. О., Похила М. О. Методика експрес-аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. *Економіка та*

суспільство. 2020. Вип. 18. С. 922–927. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/journal-18/25-stati-18/2336-kasich-a-o-miroshnichenko-k-o-pokhila-m-o> (дата звернення : 24.10.2025).

24. Келлер Ю. А., Сакун А. Ж. Теоретичні аспекти обліку витрат операційної діяльності підприємства. *Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності : теоретичні, практичні та освітянські аспекти* : зб. наук. праць за матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (30–31 березня 2021 р.). Дніпро : НМетАУ, 2021. С. 57–60 URL: <http://dspace.ksau.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/5969/Сакун%20А.%2c%20Келлер%20Ю..pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення : 26.10.2025).

25. Кірсанова В. В., Пеліпадченко Д. О. Вплив облікової політики підприємства на формування його фінансових результатів. *Інноваційна економіка*. 2020. № 6. С. 321–325.

26. Козаченко А. Ю. Доходи суб'єктів господарювання : економічна сутність та класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 6. Том 2. С. 35–43.

27. Колєватова А. В. Напрями вдосконалення процесу формування та управління прибутком на підприємствах. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (57). С. 717–720.

28. Кос Х. Б. Шляхи вдосконалення організації обліку витрат від операційної діяльності підприємства. URL: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/06/Рівне_сайт.pdf#page=132 (дата звернення : 26.10.2025).

29. Красноносова О. М., Пономаренко Є. В., Харченко Р. В. Теорія та практика вибору перспективних напрямів розвитку малого бізнесу в Україні та світі. *Бізнес інформ*. 2021. № 11. С. 281–286.

30. Крисак А. О., Мусятковська О. С. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. *Економіка та держава*. 2018. № 12. С. 68–73. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2018/16.pdf (дата звернення : 22.10.2025).

31. Кройтор А. О. Щодо питання організації обліку доходів від операційної діяльності на підприємствах. URL:

http://www.vtei.com.ua/doc/2020/23042020konf/11_91.pdf#page=147 (дата звернення : 03.10.2023).

32. Крот Ю. М. Фінансові результати як об'єкт бухгалтерського обліку. *Облік, оподаткування і контроль : сучасний стан та напрями розвитку* : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. інтер.-конф. ЧННІ ДВНЗ «Університет банківської справи». Черкаси, 2018. С. 27–30.

33. Линда І. С. Світовий досвід зміцнення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва. *Академічні візії*. 2025. № 46. URL: <file:///C:/Users/Людa/Downloads/Линда.pdf>

34. Лопатовський В. Г., Красуцький Р. І. Особливості формування та використання інформації про фінансові результати діяльності господарюючого суб'єкта як результативного показника його обліку та звітності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 1. С. 142–147.

35. Мазур М. С. Підходи до класифікації витрат операційної діяльності. *Стратегія розвитку України : фінансово-економічний та гуманітарний аспекти* : зб. матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : «Інформаційно-аналітичне агентство». 2020. С. 173–175.

36. Мармуль Л. О. Фінансові результати діяльності підприємств та їх використання в управлінні. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 39. С. 144–151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2018_39_21 (дата звернення : 26.10.2025).

37. Мірошник Р. О., Прокоп'єва У. О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні : проблеми та перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми економіки та управління». 2020. Т. 4. № 1. С. 63–71. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21613/maket200296-65-73_0.pdf (дата звернення : 21.10.2025).

38. МСБО 18 «Дохід». *Верховна Рада України (офіційний сайт)*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025#Text (дата звернення : 20.10.2025).

39. Мулик Т. О. Методичні підходи до аналітичного забезпечення управління доходами. *Агросвіт*. 2020. № 6. С. 77–86.

40. Мусієнко Ю. Ю. Поняття і класифікація доходів та витрат підприємства як основа організації їх управління. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2022. № 14. Том 2. С. 236–240.

41. Нагорна І. В., Морозов О. І. Підвищення ефективності управління доходами підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/63.pdf (дата звернення : 26.10.2025).

42. Назаренко О. В., Лукаш Р. В. Фінансові результати : сутність та особливості організації бухгалтерського обліку. *Інвестиції : практика та досвід*. 2018. № 22. С. 19–25.

43. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» № 73 від 07 лют. 2013 р. *Верховна Рада України*. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення : 03.10.2023).

44. Національне положення бухгалтерського обліку 15 «Дохід» № 290 від 29 лист. 1999 р. *Верховна Рада України*. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення : 26.10.2025).

45. Національне положення бухгалтерського обліку 16 «Витрати» № 318 від 31 груд. 1999 р. *Верховна Рада України*. URL : <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення : 24.10.2025).

46. Норд Г. Л. Інформаційні потреби користувачів економічного аналізу фінансових результатів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 12. С. 63–67.

47. Носенко Д. Методи обліку витрат на підприємстві : сучасний стан і перспективи вдосконалення. *Управління соціально-економічним розвитком регіонів і держави : зб. матер. XIX Міжнар. наук.-практ. конф. /за ред. А.В. Череп. Запоріжжя : Запорізький національний університет. 2025. С. 104–107.*

48. Павелко О. В. Теоретичний аспект дослідження сутності поняття

«дохід» та особливості його класифікації. *Наукові записки. Серія «Економіка». Фінансова система України*. 2018. Ч. 1 (Вип. 10). С. 285–293.

49. Панійван, К. Є. Бухгалтерський облік у ФОП в Україні : виклики та перспективи в умовах сучасних змін. *Економіка, управління та адміністрування*. 2025. №1(111). С. 81–86. URL : [https://doi.org/10.26642/ema-2025-1\(111\)-81-86](https://doi.org/10.26642/ema-2025-1(111)-81-86). (дата звернення : 21.10.2025).

50. Пеняк Ю., Гороховацька Н. Сучасні проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами. *Економічний простір*. 2020. № 159. С. 97–101.

51. Пилипенко К. С., Коваль С. В., Кучеренко М. А. Облік та аналіз витрат операційної діяльності аграрних підприємств. *Економічний вісник університету*. Вип. 51. 2021. С.32–39.

52. Плаксієнко В. Я., Єрмолаєва М. В., Грибовська Ю. М., Лега О. В., Романченко Ю. О., Мокієнко Т. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В., Черненко К. В. Первинний облік у сільськогосподарських підприємствах : навч. посіб. / за ред. В. Я. Плаксієнка, 2020. 440 с.

53. Плаксієнко В., Яловега Л., Лега О., Прийдак Т., Мокієнко Т., Канцедал Н. Управлінський облік: навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] 2-ге вид., перероб. і доп. Полтава : РВВ ПДАУ, 2023. 338 с.

54. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 груд. 2010 р. *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення : 27.10.2025).

55. Подолянчук О. А. Організація обліку суб'єктами малого підприємництва. *Ефективна економіка*. 2017. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5536> (дата звернення : 25.10.2025).

56. Полятикіна Л. І., Бур'ян Н. Ю. Формування та облік доходів і витрат підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 33, Ч. 2. С. 36–39.

57. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-IX від 16 липня 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://>

w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення : 26.10.2025).

58. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку : Інструкція Міністерства фінансів № 291 від 30 листопада 1999 р. *Верховна Рада України*. URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення : 22.09.2025).

59. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 26.10.2025).

60. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22 берез. 2012 р. № 4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення : 26.10.2025).

61. Протас Х. В. Вплив спрощеної системи оподаткування на розвиток малого і середнього бізнесу. *Фінансові інструменти сталого розвитку економіки* : зб. матер. 7-ої Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 10 квітня 2025 р.). Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. С. 588–589. https://www.researchgate.net/profile/Yaroslava-Yakovenko/publication/391425633_Ukrainskij_sektor_kibertehnologij_v_umovah_vijni/links/6816267aded4331557421baf/Ukrainskij-sektor-kibertehnologij-v-umovah-vijni.pdf#page=589 (дата звернення : 26.10.2025).

62. Прохар Н. В., Ночовна Ю. О. Облік доходів, витрат і фінансових результатів : проблеми теорії та практики : [монографія]. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. 257 с.

63. Свирида О. В., Марковська Н. В. Особливості обліку формування та використання прибутку підприємств. *Економіка та управління : сучасний стан та перспективи розвитку* : зб. матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса : ОДАБА. С. 455–458. URL: <https://odaba.edu.ua/upload/files/KONFERENTSIYA-13-14-Menedzhment-ODABA.pdf#page=455> (дата звернення : 21.10.2025).

64. Сидорук І. С. Аналіз стану та проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. Підприємництво та інновації. 2021. № 18. С. 67–72.

URL: <http://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/441/428> (дата звернення : 26.10.2025).

65. Ситник Н. С., Козак С. І. Роль малого та середнього бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 26.1. С. 83–87. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/26_1_2018/18.pdf (дата звернення : 20.10.2025).

66. Склярчук І. Теоретичні аспекти фінансового аналізу прибутку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. Вип. 130. С. 69–71. URL: <http://papers.univ.kiev.ua/economika/articles/13901.pdf> (дата звернення : 26.10.2025).

67. Скоромна О. Ю., Приходько А. Г. Фактори формування прибутку підприємства. *Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу та фінансів в агропромисловому виробництві України* : зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. Харків : ХНАУ, 2020. С. 220–223.

68. Славкова А. А., Лебеда М. О. Природа доходів малого підприємництва та теоретичні основи їх оподаткування. *Бізнес-Інформ*. 2018. № 10. С. 152–157.

69. Сотник Н. С. Облік фінансових результатів діяльності підприємств відповідно для потреб управління. *Облік, аналіз і контроль в умовах сучасних концепцій управління економічним потенціалом і ринковою вартістю підприємства* : зб. наук. пр. ЖНАЕУ. Т. IV. Ч. II. 2019. С. 108–111.

70. Суліменко Л. А., Киян А. В. Інформаційне забезпечення управління фінансовими результатами підприємств. *Наукові горизонти*. 2018. № 5. С. 52–59.

71. Ткаченко Т. П., Тульчинська С. О., Бойчук Д. В. Управління доходами на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6192> (дата звернення : 26.10.2025).

72. Турченко А., Христенко З. Операційна діяльність як об'єкт управлінського обліку. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління*

підприємством : зб. матер. VIII Всеукр. наук.-практ. конф. Ч. 1. (25 березня 2025 р.). Полтава : ПДАУ, 2025. С. 378–380.

73. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. *Фінансовий аналіз* : навч. посібник. Полтава : ПДАА, 2016. 432 с.

74. Христенко З. М., Мамченко А. О. Економічні підходи до класифікації витрат у системі бухгалтерського обліку та управління виробництвом. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів* : зб. допов. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти за результатами проходження виробничих та технологічних практик. 2025. Вип. 18. Полтава : ПДАУ, 2025. С. 80–83.

75. Христенко З. М., Штефан В.В. Звіт Cash Flow : аналітичний інструментарій для управління ліквідністю та ефективністю бізнесу. *Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу* : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. інтерн.-конф. (20 травня 2025 р.) Миколаїв : МНАУ, 2025. С. 113–115.

76. Шиш А. М. Хмарні технології у бухгалтерському обліку та фінансовому аналізі в Україні: аналіз відмінностей та стратегії адаптації до місцевого контексту. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 2. DOI: <https://doi.org/10.57125/econp.2024.01.29.02> (дата звернення : 26.10.2025).

77. Шеверя Я. В., Яцко М. В., Мельянкова Л. В. Впровадження хмарних технологій у бухгалтерський облік України. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 10. URL: <https://zenodo.org/records/15302198> (дата звернення : 26.10.2025).

78. Шкромидида Н., Попович О. Необхідність та особливості організації обліку фінансових результатів діяльності підприємства. URL: <http://bati.nubip.edu.ua/Doc/Conference.pdf#page=62> (дата звернення : 22.10.2025).

79. Шматковська Т. О., Дзямулич М. І. Стратегічний управлінський облік в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2022. Вип. 74(1). С. 61–67. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.01.061 (дата

звернення : 26.10.2025).

80. Шморгун Н. П., Головка І. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : ЦНЛ, 2006. 528 с.

81. Штефан В. В., Христенко З. М. Фінансові результати аграрних підприємств: облік, контроль та напрями підвищення ефективності. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів* : зб. допов. наук.-практ. конф. здобув. вищої освіти за результ. проходж. вироб. та технол. практик. 2025. Вип. 18. Полтава : ПДАУ, 2025. С. 89–90.

82. Ющишина Л. О. Менеджмент ресурсів та витрат: курс лекцій. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 103 с.

83. Яловега Л.В., Вереzub О.В. Стратегічний управлінський облік у системі управління витратами агробізнесу: напрями інтеграції та розвитку. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 12. DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15791156>
file:///C:/Users/1/Downloads/%D0%AF%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B3%D0%B0+%D1%82%D0%B0+%D1%96%D0%BD%20(1).pdf. (дата звернення : 26.10.2025). (дата звернення : 26.10.2025).

84. Яловега Л. В., Лега О. В., Прийдак Т. Б. Управлінський облік : практикум : навч. посіб. [для здобувачів закладів вищої освіти]. Полтава : РВВ ПДАУ. 2022. 180 с.

85. Яловега Л.В., Поповиченко А.С. Механізм кластерної реструктуризації фермерських господарств в умовах структурної трансформації аграрного сектору України. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 14. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16916799>. (дата звернення : 26.10.2025).

86. Яловега Л. В., Тютюнник С. В., Єрмолаєва М. В. Правовий статус та податково-облікове регулювання участі членів фермерських господарств у розподілі прибутку: концептуальні підходи та практична імплементація. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. № 10. С. 591-603. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-10-591-610>. (дата звернення :

26.10.2025).

87. Яременко Л. М., Авдалян К. В. Особливості бухгалтерського обліку фінансових результатів об'єднань підприємств. *Агросвіт*. 2020. № 8. С. 109–117 (дата звернення : 26.10.2025).

Додатки